

První strana

Inspirační čtvrtletník
pro rozvoj dětského čtenářství
Nová škola, o. p. s.

12

„První strana – Inspirační čtvrtletník pro rozvoj dětského čtenářství“ vznikla jako součást projektu „Zkoumavé čtení: systematické zavedení dílny čtení a oborového čtení do výuky na 2. st. ZŠ/na víceletém gymnáziu v ČR“, CZ.02.3.68/0.0/0.0/19_076/0016346.

Projekt je financován v Operačním programu Výzkum, vývoj a vzdělávání a státním rozpočtem ČR.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

NOVÁ ŠKOLA, o. p. s.

Čtenářské kluby

Autory textů jsou Michaela Adámková, Andrea Bajnarová, Miloslava Baldová, Eva Bělinová, Alena Boudová, Šárka Brzková, Naděžda Dvořáková, Lenka Friedbergerová, Hana Holubkovová, Anna Hořová, Jan Huleja, Petra Kobelová, Lenka Konopková, Karin Kramlová, Pavlína Lišovská, Zuzana Loudová, Tereza Nakládalová, Zbyněk Němec, Tereza Pavlasová, Jana Pekařová, Jaroslava Polgárová, Štěpánka Richtrová, Jakub Salcman, Ivana Sixtová, Pavla Štěpánová a Martina Tomášková

Autorkou ilustrací je Darja Čančíková. Autorem fotografií je Ondřej Polák, není-li uvedeno jinak. Fotografie jsou ilustrační. Sazbu a zlom provedl Karel Kupka.

Nová škola, o. p. s.

www.novaskolaops.cz, www.ctenarskekluby.cz

© Nová škola, o. p. s., 2020

První strana – Inspirační čtvrtletník pro rozvoj dětského čtenářství podléhá licenci CC BY-SA. Pro zobrazení licenčních podmínek navštivte <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>.

Praha, březen 2021

Milí přátelé čtení, knih a samozřejmě také čtenářů, těch dětských zvláště,

uplynulo nám čtvrtletí a je zde nové číslo První strany. Úspěšně jsme doputovali od Vánoc k Velikonocům a naše situace se za tu dobu příliš nezměnila, naše postoje k ní většinou ano. Obchází nás pedagogické strašidlo apatie a rezignace... Ale o pandemii se zde bavit nebudeme (i když, promiňte, vlastně trochu ano). Budeme se bavit o čtenářství. Národní knihovna uveřejnila data z výzkumu *Čtení v čase koronakrize*¹, která potvrzují, že naše sdílené pocity jsou kupodivu fakty – času na čtení nám přibylo, soustředěnosti ubylo, tedy zas tak moc nečteme, a když už, tak spíše fragmentárně, na *Vojnu a mír* se zase nedostane. Data ale přeneseně potvrzují ještě jeden sdílený názor, který se týká čtení obecně, totiž tzv. Matoušův efekt. Tak v zahraničí nazývají jev – který dle podobností z Matoušova evangelia o těch, kteří měli a bylo jim přidáno, a o těch druhých – pojmenovává fakt, že ti, kdo čtou, mají spolu se čtením přidány další vzdělanostní benefity. V době koronakrize totiž ti, co četli dříve, číst nepřestávají, ale ti druhí rozhodně nezačínají, spíše naopak. Na jednu stranu pozitivní zpráva, o zavedené čtenáře se nebojíme, na druhou stranu je až děsivá předurčenost těch, kteří nemají. Co ale děti? Ty jsou přece ve věku, kdy se ještě nescítá a netrestá či neodměňuje. Je spíš našim úkolem, aby nyní dostávaly, aby jim později bylo přidáno. Proto má smysl a je tak důležité věnovat se rozvoji čtenářství přes všechny hendikepy online výuky i nyní. I když Vám to připomíná možná zase jiné podobnosti (ano, ano, to o hrachu... to o perlách snad ne!?). Jak na to a kde k tomu brát sílu, to bychom vám rádi naším časopisem předali, kdyby to šlo. Chceme Vám našimi texty alespoň říct, že v tom nejste sami.

A nezapomeňte na Matoušův efekt, dostáváme stále přidáno. Tak se radujme.

Za Novou školu, o. p. s.

Tereza Nakládalová

P. S.: Pro zpětnou vazbu k obsahu čísla i konceptu časopisu můžete využít např. emailovou adresu: terezanakladalova@novaskolaops.cz.

¹ Národní knihovna ČR. (2021, 9. března). *Čtení v čase koronavirové pandemie* – tisková zpráva. https://www.nkp.cz/soubory/ostatni/tz_cteni_covid2021.pdf

Obsah

Útěcha z teorie

- Jak čtenářsky využít interpretační teorie?** 6
Tři základní přístupy k interpretaci textu – je některá z nich pro žáky ta pravá?
Jan Huleja

Čtenářské kluby

- Několik tipů a nápadů z knihovnické a čtenářské praxe** 11
Anotace nových knih a jedna čtenářská lekce
Petra Kobelová
- Čtenářský metr motivuje děti a pomáhá i dospělým** 18
Rozhovor s Marikou Zadembskou o čtenářské aplikaci
Petra Kobelová
- Podpora čtenářství v době distanční výuky** 22
Jak dostat knihy a texty i k žákům ze sociálně znevýhodněného prostředí?
Zbyněk Němec

Učíme se příběhem

- Didaktický potenciál textu z naratologického hlediska** 26
Petra Soukupová – *Kdo zabil Snížka?* a *Nejlepší pro všechny*
Hana Holubkovová
- Prostor vyhrazen žákům** 30
Ze zpětných vazeb žáků k lekci Prostor ze vzdělávacího programu
Tereza Nakládalová
- Kterak aplikace do práce s žáky zařadit** 32
Představení užitečných aplikací a praktické rady pro práci s nimi
Pavλίna Lišovská

Zkoumavé čtení – čtení ve školních předmětech

- Využití učebnice *Boost your Progress in Reading and Writing* v oborovém čtení** . . 43
První zkušenosti, jak se britská metodika u nás osvědčuje – včetně ukázky hodiny přírodopisu
Zuzana Loudová a Jana Pekařová
- Motivace při práci s odborným textem** 46
Vyzkoušené postupy, jak děti získat i pro méně záživné činnosti s textem
Anna Hořová
- Český jazyk je přece jen jeden předmět** 49
Několik zamyšlení nad komplexnějším pojetím výuky předmětu, příklady z praxe a možná úskalí
Martina Tomášková, Pavla Štěpánová, Šárka Brzková

Čtenářské zrcadlo

- Ze všech knih, které jsem přečetl/a v roce 2020, považuji za nejlepší...** 57
Anketa mezi členy čtenářských projektů

Útěcha z teorie

Možná nevedete s kolegy nekonečné hovory o tom, který interpretační způsob je ten nejlepší a zda je vůbec možné učit žáky text interpretovat, a je-li to možné, tak k čemu jim to vlastně je. Možná kvůli tomu nečtete hory knih, kde nacházíte rozporuplná řešení a vracíte se opět na začátek ke stále stejně nezodpovězeným otázkám. A možná nepropadáte kvůli interpretačnímu přístupu občasně frustraci, tak jak toto vše dělají a prožívají nejmenované metodičky čtenářského programu Nové školy. Přesto by vás něco málo k interpretaci mohlo zajímat, protože tyto frustrující (ale často i povznášející) otázky nás dovedly na seminář vzdělávací agentury Descartes Labyrintem interpretace, kde jsme se sice nedozvěděly jasné odpovědi na naše otázky (ještěže tak), ale návod, jak v klidu toto téma uchopit, jsme si ze setkání určitě odnesly. Požádaly jsme proto lektora kurzu Jana Huleju, zda by článkem zprostředkoval nejen vhled do různých interpretačních teorií, ale zda by též přidal svůj názor, jak s nimi ve školní praxi naložit.

Jak čtenářsky využít interpretační teorie?

Jan Huleja

Jan Huleja (1983). Na Pedagogické fakultě UK vystudoval obor český jazyk a dějepis. V roce 2018 tu obhájil disertační práci, která vyšla ve fakultním vydavatelství pod názvem Teorie rámců a český jazykový obraz Ostravy. V současné době zde působí jako externí spolupracovník. Studium estetiky na Filozofické fakultě UK ho přivedlo k teorii interpretace. Dlouhodobě se věnuje výuce češtiny jako cizího jazyka.

Jeden ze zcela zásadních okruhů otázek, jímž se literární teorie v souvislosti s uměleckou literaturou zabývá, míří ke smyslu textu, tj. k různým možnostem jeho výkladu a chápání. Tímto tázáním se zabývá podobor literární teorie: literární interpretace.

Cílem předkládaného článku je navrhnout, co si čtenář může z interpretačních teorií odnést pro rozvoj své četby, v obecné rovině pak stát se inspirací pro práci s dětskými čtenáři a malým dílkem přispět do debat o rozvoji čtenářské gramotnosti.

INTERPRETAČNÍ TEORIE

Jednoduše řečeno, interpretační teorie se ve své podstatě pohybují na ose autor–text–čtenář, přičemž favorizují ten či onen bod osy jakožto klíčový pro nalézání smyslu díla. Jeden typ teorie se blíží tomu, že je to osoba autora, která smysl garantuje, a proto je zapotřebí vycházet z rozličných biografických faktů, druhý typ upřednostňuje samotný text, který si, odtrhnut od svého tvůrce, žije a „znamená“ po svém, a konečně třetí, který vyzdvihuje čtenáře, bez něhož text mlčí a autor není autorem. Pojdme se na tyto tři teorie v krátkosti podívat.

AUTOR JE VŠE

V této teorii je text posuzován prizmatem jeho autora, na kterého je zase nahlíženo jako na výjimečného reprezentanta určitých reálií. Snad je to i naznačeno tím, že místo slova *text*,

kteře označuje surový jazykový útvar, se v této teorii spíše používá označení *dílo*, jež míří ke svému tvůrci. Tato teorie se v nejčistší podobě ukazuje v pracích slavného představitele francouzského sociologického pozitivismu H. A. Taine (1828–1893), který v *Úvodu* ke svému monumentálnímu dílu *Dějiny anglické literatury* představuje svůj program zexaktnění literární vědy.² Taine nahlíží na umělecké dílo jako na exkluzivní historický pramen, který v kondenzované podobě dokumentuje „ducha doby“. Stejně jako je dílo produktem autora, tak je i „morální stav autora“ produktem jeho rasy, prostředí, v němž žije, a určité dějinné chvíle. Cílem interpretace literárního díla pak není ani tak oceňování jeho estetických kvalit, jako hledání faktů o jeho autorovi a době, v níž žil a tvořil.

TEXT JE VŠE

Anglo-americká nová kritika, jedna z nejvýznamnějších literárněteoretických škol, které obrátily pozornost k textu, se tvrdě postavila proti školám 19. století, které se soustředily na studium vnějších faktorů uměleckého díla. Stejně jako například ruský formalismus či literárněvědná část Pražského lingvistického kroužku chtěla nová kritika vybudovat sebevědomou literární vědu, samostatnou disciplínu s vlastní terminologií a metodologií, a odtrhnout ji od literární historie.

Nová kritika pohlížela na literární text jako na tzv. seberefrenční estetický objekt, tj. jako na něco, co neodkazuje k ničemu jinému než „samo k sobě“. Co to znamená? Především to, že čtenářova interpretace se nesmí stát hledáním odpovědi na otřepanou otázku „co tím chtěl básník říci“. Frontálním útokem na ni se stal vlivný článek *Intencionální blud*, jež publikovala dvojice autorů W. K. Wimsatt a M. C. Beardsley roku 1946.³

Hledání záměru autora (neboli jeho *intence*) bylo něčím, co na novou kritiku působilo jako červený hadr na býka. Toto hledání totiž neustále odvádí pozornost od samotného jazykového materiálu textu a nenechává ho promlouvat. Vždyť text mluví sám za sebe! Všechny jeho kvality jsou přítomny v něm samotném, a proto to, zda je objektivně dobrý, nebo špatný, se dá posoudit jen tehdy, je-li odstřižen od svého tvůrce.

Ať už si o vyhrocenosti požadavků nové kritiky myslíme cokoli, můžeme jí být vděční za to, že se stala jedním z předních propagátorů metody „důkladného čtení“ (*close reading*), která je nyní stěžejní součástí čtenářské gramotnosti.

ČTENÁŘ JE VŠE

Přesuňme se nyní do literárněteoretického období bez autora, které předznamenala nová kritika a jež slavně vyhlásil v roce 1967 svým provokativním článkem *Smrt autora* Roland Barthes, francouzský literární teoretik, filozof a sémiotik.⁴ Barthes však „neusmrtil“ autora za účelem osvobození textu (i když i o to mu šlo, viz jeho jiný článek *Od díla k textu*⁵), ale ve jménu *zrození čtenáře*. Každopádně autor byl odstraněn, a tak se v teorii interpretace strhl nový souboj – mezi „textocentristy“ a relativně širokým okruhem „čtenářsky orientovaných“ teoretiků.

² TAINE, H. A., „Dějiny literatury anglické, Úvod“. In: TAINE, Hippolyte Adolphe a MIKEŠ, Vladimír, ed. *Studie o dějinách a umění*. Překlad Vladimír Mikeš. Praha: Odeon, 1978, s. 89–104.

³ WIMSATT, W. K. – BEARDSLEY, M. C., „The Intentional Fallacy“. In: *The Sewanee Review* 54, č. 3 (1946), s. 468–488.

⁴ BARTHES, R., „Smrt autora“. In: *Aluze* 10, č. 3 (2016), s. 75–77.

⁵ BARTHES, R., „De l'oeuvre au texte“. In: *Revue d'Esthetique*, č. 3 (1971), s. 225–232.

Jedna rovina této debaty vypadala následovně: textocentričtí Wimsatt a Beardsley v jiném článku *Afektivní blud* (1949)⁶ prohlásili, že interpretace textu nesmí být kontaminována ani emocionální odezvou čtenáře. Jinými slovy, stejný prohrěšek proti interpretaci, jako je zohledňování autorovy biografie (viz *Intencionální blud* výše), je hodnocení textu na základě čtenářovy reakce, kterou v něm dílo vyvolalo. Tento požadavek se v 60. letech, ve kterých, s Umberto Ecem řečeno, začal literárněteoretickými pracemi „obcházet duch čtenáře“⁷, nesetkal s přílišným úspěchem. Naopak, v 60. letech se začaly rodit silné čtenářsky orientované teorie (např. kostnická škola recepční estetiky a angloamerická čtenářsky orientovaná teorie).

Již zmíněný Roland Barthes přesunul hledání smyslu textu do procesu jeho čtení. Tvrdil, že dílo je každým opětovným čtením aktualizováno a má tolik významů, kolik je událostí jeho přečtení (text má odlišný význam při každém dalším přečtení téhož čtenáře – něco nového v něm neustále nalézáme, některé interpretace zase odvrhujeme atd.). Dále prohlašoval, že jakmile text svého autora opustí, žije si dále vlastním životem a svého autora k sobě pustí už pouze jako čtenáře. Obzvláště cenný je však jeho apel na aktivnější pojetí čtení, na jeho posun od prosté konzumace ke hře s textem, k domýšlení. Psaní a čtení se u Barthesse komplementárně doplňují, jsou v neustálé interakci a stávají se spolutvárci významu.

CO SI Z TOHO ODNĚST

Konečně se dostáváme k tomu, co nám čtenářům zmíněné teorie mohou nabídnout. Zásadní radou je nepřiklánět se ani k jedné z nich ad absurdum a naopak mezi nimi volně přepínat podle potřeby. Je zapotřebí si uvědomit zásadní věc: ve vědě to chodí často tak, že pokud chcete s něčím novým přijít, musíte se vůči převládajícím teoriím tvrdě vymezit, a proto volíte radikálnější tón. Toto však přenechejme teoretikům interpretace a jen sklízíme plody jejich pří.

Co se týče teorií pohlízejících na literární text jako na dílo reprezentující určitého člověka a svět, ve kterém žil: je rozhodně důležité prostřednictvím textu docházet k poznání dobového

⁶ WIMSATT, W. K. – BEARDSLEY, M. C., „The affective fallacy“. In: *Sewanee Review*, 57, č. 1 (1949), s. 31–55.

⁷ ECO, U., „Intencio lectoris“. In: *Meze interpretace*. Praha: Karolinum, 2004, s. 55.

myšlení, náhledu na svět, toho, o čem bylo v určité epoše možné a nemožné mluvit, přemýšlet, a porovnat to se světem nás čtenářů. To, že tento dějinný přístup k interpretaci není *out*, snad dostatečně vyplývá z toho, že ho ve svém díle využívaly takové osobnosti literární kritiky jako Michel Foucault či Hans Robert Jauss, ačkoli v mnohem vyspělejší a kultivovanější podobě, než jakou jsme měli možnost vidět u H. A. Taina.

Teorie textocentrická nás učí jednu zcela zásadní věc: testuje, jestli je text schopný obstát sám o sobě. Učí nás nezaújatosti a detailní práci s jazykovým materiálem. Oprostit text od jeho autora a zároveň od vlastního čtoucího já je zároveň skvělé mentální cvičení. Tato teorie nás mj. učí, že kanoničtí autoři nejsou nedotknutelné modly. Jejich *díla* je zapotřebí interpretačně otevřít a udělat z nich zpět to, co byly, totiž *texty*. Tato výzva by neměla být chápána jako útok proti klasikům, ale jako snaha je v očích dnešních mladých čtenářů často zachránit.

Poslední teorie je asi nejvíce „didaktická“, vždyť centrálním bodem jejího programu je sám čtenář a událost čtení, podpora interpretační svobody, aktivního a kreativního přístupu k literárnímu textu, nabádání k jeho domýšlení, přepisování, přestylování, imitaci, parodii... Tento přístup k interpretaci má navíc podporu u samotných autorů dneška. Wolfgang Iser, německý literární teoretik a spoluvůrce recepční estetiky, ve svém článku *Apelová struktura textů* (1970) ukazuje⁸, že od konce 18. století narůstá v literárních textech podíl tzv. nedourčenosti. Co je to? Nedourčenost je opakem doslovnosti. Projevuje se tak, že autor do textu „vepisuje“ prázdná místa, jež jsou při aktu čtení zaplněna. Moderní román pak opravdu vypadá jako mnohoznačný konstrukt s četnými mezerami, které jsou ve čtenářském zážitku zaplňovány významy podle logiky a představivosti každého z nás. Záměrně nedoslovný text nám dovoluje, abychom si ho tak trochu přivlastnili a přečetli po svém. Navíc, nejedná se ani zdaleka o nic tak nového: už Laurence Sterne ve 2. polovině 18. století ve svém slavném *Tristramu Shandym* prohlásil, že „nejvyšší úctu vzdáme čtenářově rozumu tím, že věc přátelsky rozpůlíme a přenecháme mu, ať si tak jako my i on něco představí“.

SLOVO NA ZÁVĚR

Interpretace, jak jí rozumíme my, je prostorem svobody a názorové rovnoprávnosti dětí i dospělých, učitelů i jejich studentů. Domníváme se totiž, že neexistuje „pravý“ smysl textu a vedle něj spousta nepravých pokusů o jeho výklad. Místo toho je zapotřebí rozlišovat interpretace, které si v otevřené diskusi získaly většinu čtenářské obce, a ty, které si přízeň čtenářské veřejnosti nezískaly. Jinými slovy, debata o interpretaci uměleckého díla by se měla zabývat tím, jaké výklady jsou více pravděpodobné než jiné, a nalézat pro taková tvrzení důkazy v širokém prostoru literárního světa.

Schopnost formulování určité interpretace a nalézání argumentů pro její podporu je tím, čím má učitel literatury nad svým studentem „navrch“. Právě tuto dovednost by měl svým žákům předat a neulpět na tom, aby jeho studenti obecně přijímané interpretace literárních textů, které jim předkládá, prostě memorovali, ačkoli právě to jim často pomáhá zvládat testy a zkoušky. To je však na jinou diskusi.

⁸ ISER, W., „Apelová struktura textů“. In: *Čtenář jako výzva, Výbor z prací kostnické školy recepční estetiky*, Brno: Host, 2001, s. 39–61.

Čtenářské kluby

To, že se čtenářské kluby drží i v této nelehké době, je fakt. Alespoň někde. Držte se dál, držíme vám palce! Přijměte do své záslužné (a po zásluze jistě i radostné) práce inspiraci na knížky, které by se vašim klubovým členům mohly zalíbit. Oproti minulým číslům pamatujeme tentokrát na mladší děti. Knihovnice Petra Kobelová sepsala anotace vyzkoušených titulů, které do klubů doporučuje, a k jednomu z nich připravila čtenářskou lekci. Jak si určitě všichni vzpomínáme, klubová činnost stojí na třech pilířích a jeden z nich je právě výběr knihy k četbě. Nejen Petřiny anotace, ale i jedna hodně užitečná aplikace vám i vašim dětem s výběrem může pomoci. Pokud ještě neznáte Čtenářský metr, můžete se s ním seznámit v rozhovoru s Marikou Zadembskou, vedoucí dětského oddělení třinecké knihovny. Závěrem si pojdme ještě připomenout, že ač to máme všichni nyní těžké, jsou mezi námi ti, kdo to mají ještě o dost těžší. Kluby vznikaly s myšlenkou objevovat čtenáře v dětech, které nečtou, knihy doma ani nemají a hodnotu čtení neměly šanci poznat. Bez osobního kontaktu se školou a knihovnou se propast mezi těmito dětmi a vzděláním zase trochu prohloubila; pár tipů, jak ji překonávat, tu ale přece jen je: speciální pedagog Zbyněk Němec je shrnul do článku v této rubrice.

Několik tipů a nápadů z knihovnické a čtenářské praxe

ANOTACE NOVĚ VYDANÝCH KNIH + JEDNA ČTENÁŘSKÁ LEKCE JAKO INSPIRACE PRO ČTENÁŘSKÉ KLUBY NA 1. STUPNI ZŠ

Petra Kobelová, knihovnice z Vrd

DANIELA KROLUPPEROVÁ: JAK BACIT BACILA

KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Jak bacit bacila?: naše poctivá a pilná práce připraví o zdraví generace!*. Vydání v této úpravě první. Praha: Euromedia Group, 2019. 118 stran. Pikola. ISBN 978-80-7617-509-9.

Za poslední rok mají děti virů a bacilů zřejmě plné hlavy. I plné zuby. Kniha *Jak bacit bacila* jim pomůže se jich zbavit a jejich útokům předcházet.

Jak název knihy napovídá, zpracovává téma nadmíru aktuální. Může se zdát, že těží z dnešní situace, do knihkupectví se ovšem dostala těsně před vypuknutím pandemie, a ukazuje se tedy jako kniha nadmíru prozíravá (kniha vyšla poprvé už v roce 2004!). Přibližuje i nejmenším čtenářům svět virů a bacilů přiměřenou a zábavnou formou. Velice snadno se dá využít mezipředmětově: nejen při literatuře, ale i při výchově ke zdraví nebo výchově výtvarné, dokonce i při tělesné výchově. Kniha sama obsahuje kvíz navazující na informace v knize obsažené, jeho prostřednictvím si děti zopakují a upevní znalosti o zdravém životním stylu. Obsahuje také deskovou hru na toto téma – Dobroníčku, nezlob se!

Kniha je po grafické stránce opravdu povedená. Děj se bohužel místy může zdát trochu jednotvárný, střídá se popis zápolení zlodělačů s dobroníčky s popisem toho, jak maminka synkovi pomáhá nemoc překonat, ale i tak si zaslouží pozornost a určitě nabízí spoustu možností, jak s ním pracovat.

Vypráví o chlapci, kterého skolila angína. Na začátku se dozvíme, kdo jsou to zlodělači a dobroníčky. Jak se dělí, jak a kde žijí. Autorka přišla s celou řadou povedených popisných novotvarů pro označení virů a bacilů a také strastí, které způsobují. Příkladem zlodělačů může být rodina Škrábodřínů, která pomocí rýmovadel ucpává nos, naštěstí je tu ale domobrana dobroníčeků třeba s Kašelstopem Udatným.

V příběhu se střídá popis toho, jak „malý člověk“ zápasí s nemocí a jak a čím mu maminka pomáhá nad ní vyhrát, s popisem souboje zlodělačů s dobroníčky uvnitř jeho těla. Co všechno se v těle během nemoci děje a jak děti mohou napomoci tomu, aby bitvu s nemocí vyhrály?

Mimo výchovy ke zdraví nabízí text i práci v jazykotvorné rovině. V textu nalezneme mnoho novotvarů, které mohou děti inspirovat k jejich vlastní tvorbě. Lze vyjít například ze stran 12 a 13, je zde uveden výčet výzbroje zlotřilých zlodělačů (jejich názvy), děti hádají jejich využití a kdo je upotřebí, s jakou nemocí mají co do činění: škrabadlo, ozubené kladívko, pálivka

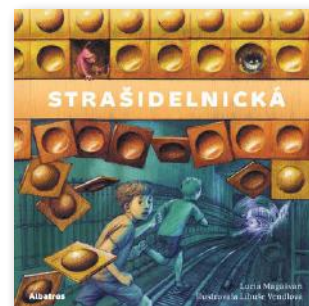
ve spreji, lechtadlo, rýmovadlo, zánětadlo, otékadlo. Dokáží děti vymyslet další názvy pro výzbroj zlodělačů?

Ke knize (a mnoha dalším) existují pracovní listy, které můžete zdarma využít na stránkách <https://www.knizata.cz/pro-skoly/pracovni-listy>.

LUCIE MAGAŠVÁRI: STRAŠIDELNICKÁ

MAGAŠVÁRI, Lucia. *Strašidelnická*. 1. vydání. V Praze: Albatros, 2020. 121 stran. ISBN 978-80-00-05947-1.

Pokud hledáte vhodnou knihu pro kluky – začínající čtenáře, toto je určitě správná volba. Originální příběh dvou brášek, kteří si touží ochořit strašidlo, a tak si jednoho dne z metra donesou v kapuci od mikiny malinkého střapáče, rozpustilé a světloplaché strašidlo, které vypadá jako chuchvalec chlupů a prachu. Zanedlouho se ale sami se přesvědčí, že střapáč Šmejďák (jak ho pojmenovali – protože neustále někde šmejdí) se neocitl v kapuci mladšího brášky Vítka jen tak a že sám potřebuje pomoci. A nejen on. Stejně jako v úspěšné knize *To je metro, ččece!*, která vyšla o rok dříve, i Ondra s Vítkem mají dědečka, který pracoval v metru a za nímž si chodí pro rady. A když ani rodiče proti domestikaci nezvyklého domácího mazlíčka nic nemají, odstartuje série dobrodružství.

Příběh je prokládaný medailonky pražských strašidel z metra. Ty jsou z větší části zrozeny z fantazie Lucie Magašvári, ale objeví se zde i postavy z pražských pověstí a reálie, jako golemové nebo chrličé. Čtenáři jako bonus získají také obecné povědomí o fungování metra. Vsadím se, že po jejím přečtení budou daleko bedlivěji sledovat, co se děje ve zdánlivě prázdné tmě za okny jedoucího metra.

Strašidelnická je laskavým vyprávěním o sourozenecké lásce, podporujících rodičích a spikleneckém dědečkovi. Je to kniha, kde se lze bát bezpečně.

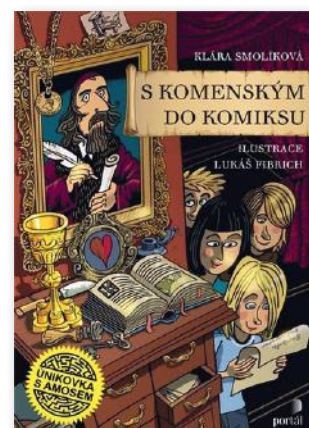
Kniha nabízí práci s novotvory, jejichž příklady se to v textu jen hemží. Může být také oslím můstkem k tomu, jak s dětmi mluvit o strachu, úzkosti a jejich příčinách. Zajímavé může být i propojení s pražskými pověstmi a mýty.

KLÁRA SMOLÍKOVÁ: S KOMENSKÝM DO KOMIKSU

SMOLÍKOVÁ, Klára. *S Komenským do komiksu: únikovka s Amosem*. Vydání první. Praha: Portál, 2020. 110 stran, 9 nečíslovaných stran. ISBN 978-80-262-1656-8.

Klára Smolíková patří mezi úspěšné české popularizátorky (nejen) dějin. Její knihy nejčastěji využívají komiks jako médium při cestě do dětských duší, protože správně tuší, že kombinace obrázků a textu je dětem milá a blízká. Klára Smolíková má navíc dar najít historicky zajímavé téma a dát mu podobu svižné a vtipné zápletky s aktuálním jazykem.

V knize *S Komenským do komiksu* navíc příběh v dětských očích ještě povýšila využitím únikové hry, která poslouží jako takový teambuilding

spolužáků Filipy, která tímto netradičním způsobem oslaví narozeniny. Během únikovky Cesta z labyrintu se třídní kolektiv nejen upevní, ale pomůže dětem například pochopit, jak zrádné jsou předsudky a proč na nich nelpět.

Celý velkoformátový komiks je pojat (jak jinak) jako škola hrou. Komenský by zaplesal. Jeho pestrý a zajímavý život je dětem během hry postupně odhalován dobrodružnou a zábavnou formou, takže směle nahradí nudné učebnicové výklady.

Pokud jste nikdy nezažili únikovku na vlastní kůži, tato kniha vám ji skvěle zprostředkuje. Můžete ovšem tuto štafetu poslat dál coby prostředek výuky! Hodit se bude do knihoven a zabodují s ní i v zájmových organizacích. Její velké plus je v tom, že se dá připravit i na čerstvém vzduchu. Což se v dnešní době hodí.

Zajímavé může být například i propojení v knize zpracovaného tématu nákazy (zde mor) v souvislosti s nynější epidemií. Sama Klára S. říká, že „na rukopise /.../ pracovala v době, kdy život ochromil covid-19, a myslela na to, že i dnešní čtenáři by měli být připraveni na velké výzvy“.

Klára Smolíková je také spoluautorkou výstavy KOMenský v KOMiksu: Kreslený život „Učitele národů“, kterou Národní pedagogické muzeum původně plánovalo od 31. 1. 2020 do 30. 6. 2021.

VOJTĚCH MATOCHA: PRAŠINA 3. BÍLÁ KOMNATA

MATOCHA, Vojtěch. *Prašina. Bílá komnata*. Vydání první. V Praze: Paseka, 2019. 248 stran. ISBN 978-80-7637-118-7.

Když v roce 2018 vyšel první díl Prašiny, stal se z ní takřka přes noc fenomén. Její obrovská popularita zaskočila i samotného autora, Vojtu Matochu. Jak uvedl v několika rozhovorech, příběhy původně psal pro své malé skautské svěřence k táborovému ohni před spaním. V tomto duchu jsou koncipovány i kapitoly – přiměřenou délkou a otevřeným koncem, který zanechává čtenáře a posluchače v napětí. Napětí a svižně ubíhající děj jsou typické pro všechny tři díly, které postupně vyšly – v roce 2019 Černý merkurit a v minulém roce 2020 Bílá komnata, ta trilogii uzavírá.

Příběh se odehrává ve fiktivním prostředí – Prašíně – umístěném v současné Praze. Je to čtvrť, ve které se v 19. století doslova zastavil čas. Elektřina tu nefunguje a stejně tak ani jakékoliv přístroje a moderní vymoženosti, světla nesvítí, mobil nemá signál. Po dlouhá desetiletí pevná hranice Prašiny se ovšem začne jednoho dne rozpínat, což se dotkne i životů kamarádů Jirky, Tondy a En. Když se snaží této záhadě přijít na kloub, zamotají se do dospěláckých intrik, ve kterých už jde o život.

Trilogii uzavírající Bílá komnata přináší dlouho očekávané rozuzlení a nijak si v intenzitě čtenářského zážitku nezádá s předcházejícími díly. Pokud vás láká napětí, akce, honičky a mafiáni, tato knižní série vás nezklame. Nabízí ale daleko více vrstev. Mnohé také mile potěší silná hlavní hrdinka se zálibou v programování, matice a luštění šifer.

Stejně jako předchozí kniha (S Komenským do komiksu), i Prašina přímo vybízí, aby byla zpracována jako úniková hra. Pokud jste navštívili Tabook 2020, měli jste možnost takovou hru

zažít. Nahrává i k diskusi nad tématem moderních technologií. Dokázaly by si děti představit, že by žily na místě, kde nic z moderních vymožeností nefunguje? Chtěly by to zkusit? Jak dlouho by to vydržely?

Text umně skloubil smyšlené prostředí a historickou postavu Hanuše Nápravníka se skutečnými reáliemi a osobami – Franzem Kafkou anebo Františkem Křižíkem. Bylo by zajímavé knihu zapojit do hodin zabývajících se těmito historickými postavami nebo oživit s ní výklad v hodinách fyziky, až budete probírat elektřinu.

Příběhy jsou velmi akční. Kupí se v nich jedna událost za druhou. Z toho vychází i čtenářská lekce dostupná na www.ctenarskekluby.cz

MICHAL ŠIROKÝ, JAROMÍR ŠTEJNAR: MEDVĚD WRR. ZACHRAŇ KNIŽNÍ SVĚT!

ŠIROKÝ, Michal a ŠTEJNAR, Jaromír. *Medvěd Wrr. Zachraň knižní svět!*. 1. vydání. V Hradci Králové: Pandemic, s.r.o., 2020. 55 nečíslovaných stran. ISBN 978-80-270-7357-3.

Druhý ze série příběhů o medvědovi Wrr, podivném černém stvoření s ukousnutým uchem, je kratičká, ale nádherně ilustrovaná kniha svým rozsahem jako dělaná pro čtení před spaním doma nebo ve školce „po o“. Minimum textu, velká písmena a poutavé velkoformátové ilustrace určitě ocení i začínající čtenáři a jejich průvodci.

Navazuje na první díl s podtitulem Po přečtení zavřít! Pokud totiž knihu nezavřete, vyskáčou z ní postavy a pak se začnou dít věci. Poštovní holub knihu zavřít zapomněl. Tím uvedl do chodu jisté události, s nimiž se musí hlavní hrdina v tomto díle vypořádat.

Zachraň knižní svět – podtitul s příslibem dobrodružství – je výzva, která dětské čtenáře nemůže nechat chladnými. Z nezavřené knihy holuba Pippa vyskákali zlomyslní piráti a zmocnili se stroje na výrobu knih. Všechny knižní příběhy jsou teď zpřeházené a se špatným koncem. Tyto knihy piráti naložili do parního vlaku a těší se, jak dětem zamotají hlavy. Medvěd Wrr se snaží napravit škody dříve, než vlak dorazí do cílové stanice, skáče z příběhu do příběhu a vrací postavy na svá místa. Jak to dělá? Díky moci knih vtáhnout čtenáře do děje! Když se totiž začtete, ocitnete se přímo v knize samotné. Doslova. Geniálně jednoduchý nápad, jak podnítit dětskou fantazii, může být inspirací pro další práci s knihou.

Autorská dvojice vydala knihu díky úspěšnému crowdfundingovému projektu na Hithitu. Lze k ní dokoupit i pexeso nebo karetní hru (doporučena od 7+), která je provázaná s knihou a děti u ní mohou zažít stejné dobrodružství jako medvěd Wrr. Recenzenti ale upozorňují, že její pravidla jsou trochu komplikovanější.

První díl je zdarma k dispozici také jako audiokniha (dostupné z [YouTube.com](https://www.youtube.com)), kam ji autoři vložili jako povzbuzení dětem a rodičům v nelehké době koronakrizy.

Zdroj: <https://www.youtube.com/watch?v=NDSI96gfdZ0>

Čtenářská lekce pro začínající čtenáře: Medvěd Wrr. Zachraň knižní svět!

EVOKACE:

Dnes prožijeme velké dobrodružství s knihou Medvěd Wrr. Zachraň knižní svět!
Kdo myslíte, že má zachránit knižní svět? Co se mohlo v knižním světě stát, že potřebuje pomoci?

Vyvozování z přebalu a procvičení znalosti pohádkových bytostí: Podívejte se na obálku této knihy. O čem myslíte, že bude? Podívejte se ještě jednou a pozorně na postavy na obrázku. Kdo to je? Patří do jednoho příběhu? Věděli byste, jak se jmenují pohádky, do kterých patří?

Co asi všichni společně dělají na obálce naší knihy? Chtěli byste to zjistit?

PRÁCE S TEXTEM:

Zavřeli jste po přečtení svou poslední knihu? Opravdu? Raději to běžte pro jistotu zkontrolovat! Může se totiž snadno stát, že vám z ní utečou všechny postavy a začnou dělat pořádnou neplechu! To se přesně stalo poštovnímu holubovi Pippovi. Zapomněl zavřít rozečtenou knihu, vyskákali z ní zlomyslní piráti a zmocnili se továrny na výrobu knih. Poslouchejte, co se dělo dál:

Ukázka č. 1, str. 5–10 (stránky nečíslované): Piráti si teď můžou s knižním světem dělat, co si jenom zámánou!“ zhrozil se medvěd Wrr, který vše pozoroval z bezpečného úkrytu. Náhle se vše rozechvělo, jako by se blížilo zemětřesení. Za ohlušující skřípění brzd a řinčení zvonku dorazil před továrnu parní vlak. „Zakotvila nám tu obří plechová mašina, bando líná. Hejbněte kostrou, náklad se sám nenaloží.“ Zavelel kapitán Crabson. S poslední naloženou knihou se banda přesunula do vlaku. „Zvedáme kotvy!“ zaburácel kapitán. Vlak zasípal, pod tíhou nákladu se mu protočila kola a s hlubokým nádechem se dal do pohybu. Celé nástupiště pohltil hustý dým a medvěd Wrr v nestřežené chvíli naskočil do posledního vagónu. Vlakem se rozléhalo bujaré veselí a jásot pirátů, kteří neohroženě pokračovali ve svém tažení. Wrr měl stále v živé paměti, před čím ho Edward vždy varoval: „Pokud se kapitán Crabson a jeho banda zmocní stroje na výrobu knih, všechny knižní příběhy, jak je známe, budou zcela jiné a se špatným koncem.“

Otázky k přečtené ukázce: Najdete na přebalu knihy některé z postav, které byly v této ukázce zmíněny? V pohádkách některé postavy stojí na straně dobra a některé na straně zla. Poznali byste, které z našich postav jsou kladné a které záporné? Podle čeho jste to poznali?

Ukázka č. 2, str. 12: Medvěd Wrr popadl knihu a začal číst, když vtom... ..příběh ho pohltil a on vypadl uprostřed pohádkového království v rytířské zbroji!

Otázky k přečtené ukázce: Tak tady něco nehraje. Myslíte, že se to opravdu může stát? Stalo se vám to už někdy? Pohltila vás knížka a její příběh tak, že jste úplně živě viděli všechno, o čem se v ní mluvilo?

Ptáme se dětí, jaké knihy/příběhy v poslední době četly/slyšely a kterými z nich se nechaly pohltil. Případně, kterými by se chtěly nechat pohltil. Ve kterém příběhu by se chtěly ocitnout?

Není tedy pochyb o tom, že statečným hrdinou našeho příběhu je malinký černý medvěd jménem Wrr. Pojdme se propadnout do příběhu spolu s ním, ať mu můžeme pomoci.

Ukázka č. 3, str. 12–14: Nebylo pochyb, jakým směrem se vydat. Za devatero horami a devatero řekami čněl hrad, ke kterému zrovna mířil obrovský drak. „To bude tedy pěkně dlouhá štreka,“ povzdychl si medvěd Wrr a vyrazil na cestu. Když přeskočil poslední z řek, ocitl se před branami středověkého hradu, kde sedělo malé prasátko. V ruce třímalo dřevěný meč a vypadalo ustrašeně. „Ani nevím, jak jsem se tu vzalo. Zničehonic tu mám dělat chrabrého rytíře a zachraňovat princeznu. Na to přeci vůbec nejsem stavěné,“ zachrochtalo.

Otázky k přečtené ukázce: Už jste někdy slyšeli pohádku, kde by princezny zachraňovalo prasátko? Kdo má správně princeznu zachránit? Ze které pohádky sem mohlo prasátko propadnout?

Úkol a hra pro zachránce knižního světa: Vlák se obrovskou rychlostí řítí do své cílové stanice. Medvěd Wrr dělá, co může, ale potřebuje vaši pomoc. Čeká ho ještě spousta práce.

Ukázka č. 4, str. 17: „Ale odkud začít?“ vytřeštilo prasátko oči při pohledu na haldu knih, kterou se musí medvěd Wrr ještě prokousat. „Ani kdybych se na šunku rozkrájelo, nikdy bych příběhy správně poskládat nedokázalo,“ pokrčilo rameny.

Je to tak, prasátko nebylo jediné, které zlotřilý Crabson přemístil do jiné pohádky. Jestlipak byste ale vy také dokázaly zachránit knižní svět a dostat všechny pohádkové bytosti do správných pohádek? Pojdme si to vyzkoušet.

Začneme tím, že každému z vás přiřevním na čelo lístek se jménem pohádkové bytosti nebo důležitého předmětu z nějaké pohádky, někdo může být třeba Děda Vševed a někdo další jeho tři zlaté vlasy. Vaším úkolem bude pomocí otázek od kamarádů zjistit, kdo nebo co jste. Odpovídat mohou jen ano, nebo ne. Podle toho pak naleznete druhého kamaráda, který patří do stejné pohádky jako vy. Cílem je toho druhého z pohádky najít a shodnout se na jejím názvu.

Před začátkem hry pomůžeme dětem zformulovat pár příkladových otázek: Jsem muž nebo žena? Jsem hodný nebo zlý? Starý nebo mladý? Velký nebo malý? Z jakého jsem materiálu? Jakou mám barvu? Mám bratry/sestry? Jsem člověk nebo zvíře? Co mám na sobě? Atp. Podle znalosti kolektivu můžeme dopředu dětem na tabuli napsat, o jaké pohádky půjde, aby byly otázky cílenější. Nachystáme si tolik bytostí, aby pokryly všechny děti ve třídě.

Například:

Karkulka	Vlk
Jeníček	Mařenka
Liška	Budulínek
Smolíček	Jelen se zlatými parohy
Sněhurka	Sedm trpaslíků
Popelka	Tři oříšky
Rytíř	Drak
Děd Vševed	Tři zlaté vlasy
Šípková Růženka	Růže
Široký	Bystrozraký

Reflexe ke hře: Zkontrolujeme správnost dvojic tím, že se ostatním představí a řeknou název své pohádky. Vyzveme děti, aby zůstaly ve dvojicích tak, jak jsou, a nechaly si/zapamatovaly si jméno své postavy/předmětu. Necháme je si sednout a přečteme další ukázkou.

Ukázka č. 5, str. 19: Když se úspěšně prodral obilím, ve kterém se objevil tentokrát, dorazil na malý palouk. Chvilí jen tiše pozoroval, co se před ním odehrává. Prasátka si tu budovala obydlí, aby se ukryla před zlým vlkem. První prasátko stavělo ze slámy, druhé prasátko ze dřeva, třetí prasátko... „No počkat! Kde je třetí prasátko?“ vyděsil se medvěd Wrr. Viděl tu jen upoceného tučňáka, který se ze všech sil snažil postavit si nedobytnou skrýš. Slunce mu však kazilo plány. Jeho iglú nemělo v takovém horku šanci a vlk už se chystal na hostinu.

Úkol/hra k přečtené ukázce: Pojdme si teď trochu zarošťačit. Já budu jako zlotřilý Crabson. Vy zavřete oči a já vás pak trochu promíchám. Až řeknu TEDĚ, neotevřete oči, ale chytнете prvního kamaráda kolem sebe. S ním potom utvoříte novou dvojici a zkusíte vymyslet kratičký příběh, jak by mohla vypadat vaše pohádka. Třeba o Popelce, které zbyly už jen tři vlasy, naštěstí byly zlaté ☺. Které dvě pohádky jsem pomíchala?

Reflexe ke hře: Zeptáme se dětí, jestli je nějaký nový příběh napadl. Vyzveme dobrovolníky, aby se s ostatními o novou pohádku podělili.

Reflexe ke knize: Myslíte, že se všechny bytosti stihly dostat zpět do svých příběhů včas? Líbil se vám příběh? Chtěli byste si ho dočíst?

Čtenářský metr motivuje děti a pomáhá i dospělým

Rozhovor s Marikou Zadembskou, vedoucí třinecké Knihovny pro děti

Rozhovor vedla Petra Kobelová

CO JE VLASTNĚ ČTENÁŘSKÝ METR A KOMU JE URČEN?

Čtenářský metr je papírový nástěnný metr, který je vystavěn z osmdesáti knih. Má podpořit čtení doma v rodinách a nabídnout knihy, které jsou prověřené a kvalitní. Funguje na jednoduchém principu, čím více děti rostou, tím čtenářsky náročnější knihy jim metr nabízí.

Vznikl proto, že jsme chtěli pomoci dětem, rodičům, knihovníkům i učitelům orientovat se ve velkém množství knih, které každoročně vychází (2 500 knih pro děti) a vybrat takové, které podle nás stojí za přečtení. Věříme, že tyto vytipované tituly pomohou dětem růst v největší čtenáře široko daleko.

Čtenářský metr se po vydání na podzim 2019 dočkal slavnostního křtu a rovnou putoval do dětských pokojíčků, domácností, škol a knihoven různých koutů České republiky. Už

během výběru knih pro papírový metr jsme si uvědomovali, že kvalitních knih, které bychom rádi doporučili dětem, je mnohem více než osmdesát a stále vycházejí další dobré tituly. Přemýšleli jsme, co s tím, a vznikl nápad převést papírový metr do podoby digitální, vytvořit mobilní aplikaci, která nebude omezená co do počtu knih ani časově. Nápad se podařilo uskutečnit a čtenáři si v současné době mohou stáhnout mobilní aplikaci Čtenářský metr, která doporučuje knihy podle věku a oblíbených žánrů.

KOLIK KNÍŽEK V NĚM AKTUÁLNĚ MŮŽEME NAJÍT?

Na papírovém metru najdete 80 knih určených dětem od narození do 15 let. V týmu dokončujeme přípravu druhého metru, na kterém budou knihy pro stejnou věkovou škálu, ale budou to převážně novinky, tedy tituly vydané od roku 2018 po současnost.

V mobilní aplikaci je už téměř 400 knih a další už jsou připraveny k vložení.

JAK STARÝM ČTENÁŘŮM JE URČEN?

Knihy na čtenářském metru jsou určeny dětem od narození do 15 let. Myšlenka byla hravě propojit výškový růst dítěte s jeho čtenářským vývojem.

Navržené tituly ale mohou být inspirací každému, kdo si chce číst anebo chce číst někomu dalšímu. Maminky svým dětem klidně už v bříšku a pak hned po narození a dál, co nejdéle to půjde. Děti, mladí i dospělí, těm všem může být čtenářský metr inspirací, po jaké knize sáhnout. Znímám to z vlastní zkušenosti, je mnoho knih, které budou bavit děti a dospělé. Není nad sdílený, společný čtenářský zážitek rodiče a dítěte.

JAKÝM ZPŮSOBEM MŮŽE POMOCI RODIČŮM A PEDAGOGŮM?

Jak jsem už psala v úvodu, pomáhá orientovat se ve velkém množství knih, které každoročně vychází, a nabízí tipy na kvalitní knihy dětem v různém věku. Je vystaven tak, aby vedl ke čtenářskému růstu, proto věřím, že bude dobrým pomocníkem nejen rodičům, kteří hledají inspiraci na společné čtení nebo na vhodný dárek. Má sloužit také knihovníkům a učitelům. Nabízí se jako podpora v dílnách čtení a čtenářských klubech především teď v době distanční výuky. Velmi dobře může také posloužit u nákupu knih do školních nebo třídních knihoven.

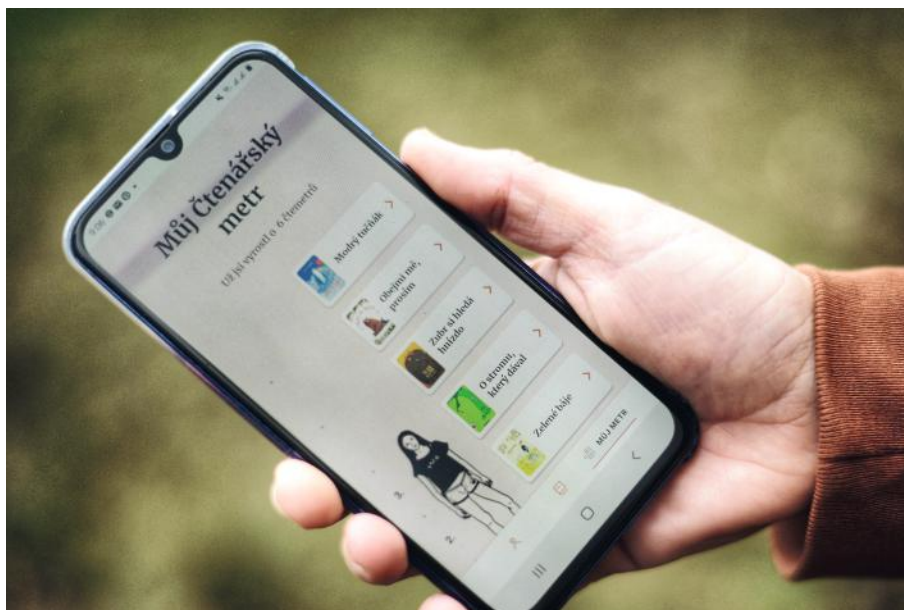
Rozšířená mobilní aplikace, která už dnes nabízí téměř 400 knih a je pravidelně aktualizována, je navíc stále po ruce a umožňuje najít knihu na míru podle věku a oblíbených žánrů dítěte.

PAPÍROVÝ METR BUDE NYNÍ VYCHÁZET V NOVÉ PODOBĚ. BUDOU V NĚM ZAŘAZENY I KNIHY, KTERÉ VYŠLY V UPLYNULÉM ROCE?

Ano, na jaře letošního roku (březen/duben 2021) vyjde nový papírový metr. Doufáme, že se do něj znovu vejde alespoň 80 knih.

Zároveň také pracujeme na první verzi polského čtenářského metru.

Mobilní aplikace je aktualizována průběžně. Naším cílem je vkládat novinky minimálně dvakrát měsíčně. Nejen, že aktualizujeme seznam knih, pracujeme také na vývoji aplikace. V brzké době budou mít děti možnost vložit do svého čtenářského metru vlastní knihu, napsat si poznámku ke knize a také se mohou těšit na proměny postavičky.

JAK VLASTNĚ NÁPAD NA ČM VZNIKL A JAKÁ BYLA JEHO CESTA OD PRVOTNÍHO NÁPADU AŽ PO FINÁLNÍ PROJEKT, KTERÝ JSTE VYPUSTILI DO SVĚTA?

Díky projektu Místní akční plán se dala dohromady skupina učitelů a knihovníků a společně jsme přemýšleli, jak podpořit čtenářství na Třinecku a nejen u nás. Organizovali jsme mnoho seminářů a workshopů, zvali odborníky z celé republiky. Udělali jsme si dotazníkový průzkum mezi školami a zaměřili se na podporu vzniku a rozšíření dílen čtení na školách. Přemýšleli jsme, jak provést děti a rodiče tím velkým množstvím knih, které každoročně vychází, jak je motivovat ke čtení.

Dotazy typu: „Doporučte mi knihy pro začínajícího čtenáře“, „Vyberte mi knihu pro dospívající holku. Nerada čte“, „Kdy začít číst s miminkem a jakou knihu vybrat?“ dostáváme v knihovně několikrát týdně. Tehdy mi pomohlo projít se knihovnou, abych doporučila vhodnou knihu. Dneska první co udělám je, že se podívám do aplikace. Je prima mít dobré knihy na jednom místě!

KOLIK NA ČM PRACOVALO LIDÍ?

V základu stála skupina MAP, tedy čtyři učitelé a knihovník. Ale ten malý tým se brzy rozrostl o další knihovníky a učitele, kteří se podílejí na výběru knih, tvorby obsahů pro aplikaci, propagaci a dalších úkolech.

Papírový metr vznikl ve spolupráci s Pavlou a Martinem Krkoškovými z grafické dílny Uutěrky, jež dali metru krásnou vizuální podobu. Na vzniku mobilní aplikace se podílely agentury devx. a Blackfish, které se zaměřují na tvorbu a design digitálních aplikací.

JAKÉ JSOU NA ČM OHLASY?

Hned po slavnostním křtu čtenářský metr neplánovaně opustil hranice našeho kraje a začal sbírat chválu a nadšení. Většímu zviditelnění pomohla příležitost vystoupit v Českém rozhlase a České televizi v pořadu Sama doma. Od té doby se nám ozývají lidé z celé republiky s prosbou, že by metr chtěli mít doma nebo ve škole. Když byla ještě knihovna otevřená,

stávalo se nám často, že si děti chodily půjčovat knihy právě podle čtenářského metru. Na mobilu měly vyfocený výsek čtenářského metru se svou výškou. Máme radost, že metr žije vlastním životem a šíří se dál a dál mezi malé i velké čtenáře. Zájemci si ho mohou stáhnout a vytisknout na stránkách www.ctenarskymetr.cz.

ČTENÁŘSKÝ METR BY NIKDY NEVZNIKL, NEBÝT... (TEXT JAN DELONG, BULLETIN SKIP)

Při ohlédnutí se zpět a pravděpodobně i při čtení těchto řádků to zní velmi jednoduše – stačí mít nápad a ten pak realizovat. Celý ten proces byl však nejen náročný, ale pro nás knihovníky ve spoustě věcech nový. Už jste někdy zkoušeli na pracovní schůzce najít společnou řeč s umělci, IT vývojáři, učiteli a knihovníky?

Tím se dostáváme k tomu nejcennějšímu, co jsme získali (kromě Čtenářského metru samozřejmě) – k partnerství a spolupráci. Sami bychom nikdy podobnou aplikaci vytvořit nedokázali, stěží bychom si ji vysnili, a neměli bychom možnost spolupracovat s tak skvělým týmem, který se v třineckých *Mapách* podařilo vytvořit. Naprosto zásadní podíl na tom pak mělo Statutární město Třinec, které Místní akční plán II v ORP Třinec (reg. č. CZ.02.3.68/0.0/0.0/17_047/0008963) realizuje, a především financuje díky podpoře Evropské unie.

Aplikace Čtenářský metr je dostupná v Google Play a v App Store nebo na webu www.ctenarskymetr.cz.

Podpora čtenářství v době distanční výuky: jak dostat knihy a texty i k žákům ze sociálně znevýhodněného prostředí?

Zbyněk Němec, speciální pedagog, *Nová škola o. p. s.*

Ve školách v ČR je řada žáků, kteří jsou v rozvoji svého čtení a čtenářství z nějakého specifického důvodu znevýhodněni. Jednu z nejpočetnějších skupin těchto žáků představují děti pocházející z rodinného zázemí, ve kterém nejsou vhodné podmínky pro rozvoj čtenářství – obecně mluvíme o žácích se sociálním znevýhodněním. V praxi jde o děti ze sociálně vyloučených lokalit, z různých ubytoven a dalších sub-standardních forem bydlení, z domácností, ve kterých knihy nejsou běžnou součástí vybavení, z rodin, kde rodiče nečtou a své děti ke čtení nevedou. A takových žáků v našich školách není málo – podle kvalifikovaných odhadů zpracovaných Univerzitou Palackého v Olomouci a obecně prospěšnou společností Člověk v tísni⁹ mohlo být v roce 2016 v našem školství vzděláváno až 140 000 dětí, jejichž speciální vzdělávací potřeby vyplývaly ze znevýhodňujících faktorů jejich sociálního zázemí.

V současné době přitom žáci se sociálním znevýhodněním představují ve vzdělávání skupinu ohroženou více než kdy dříve: distanční výuka, která byla zavedena v důsledku epidemického šíření nemoci Covid-19 na jaře 2020 a s přestávkami se pro mnohé žáky protáhla až do roku 2021, totiž zasáhla zejména právě žáky se sociálním znevýhodněním. Je to logické, protože distanční výuka žáků základních škol je založena primárně na dobrém technickém vybavení rodin žáků, podpoře rodičů žáků a přiměřené motivaci ke vzdělávání u žáků samotných – a přesně tyto charakteristiky sociálně znevýhodněným žákům chybí.

Žáci se sociálním znevýhodněním mnohdy nemají doma fungující online spojení se školou (chybí jim přístroje nebo přístup na internet), nemají rodiče, kteří by dohlíželi na plnění zadaných úkolů, a jsou jen málo motivovaní k plnění školní práce, v níž nevidí jasný význam pro svůj vlastní život. Pro podporu těchto žáků je tedy potřeba hledat vzdělávací nástroje, které budou: a) off-line, tedy dostupné i na ubytovnách a ve vyloučených lokalitách; b) přiměřeně jednoduché, tedy takové, aby na nich mohl žák pracovat bez pomoci rodičů; c) obsahově atraktivní, pro žáka přirozeně zajímavé natolik, aby s nimi chtěl pracovat i doma, ve svém zdánlivě volném čase. A ano, přesně takovými nástroji mohou být knihy, literární texty, cvičení na rozvoj čtenářských dovedností! V praxi je zřejmé, že v našich školách působí řada učitelů (a v knihovnách s nimi řada spolupracujících knihovníků), kteří znají čtenářské zájmy svých žáků, vědí, o jaké knihy a texty mají jejich žáci zájem a jakými úkoly zadané texty doprovodit tak, aby byly rozvíjeny čtenářské dovednosti žáků. Při distanční výuce, kdy je kontakt škol s řadou sociálně znevýhodněných žáků velmi omezený, ale zůstává mnohdy otázkou:

⁹ Kolektiv autorů (2015). *Očekávané rozložení četnosti SVP podle stupňů podpůrných opatření*. Výstup projektu „Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR“, s. 26. Dostupné z: <http://www.inkluze.upol.cz/portal/vystupy/>; <http://inkluzie.upol.cz/ebooks/analyza-rozlozeni-cetnosti-svp-podle-po/html5/index.html?&locale=CSY>

JAK KNIHY A TEXTY PRO ROZVOJ ČTENÁŘSTVÍ DOSTAT K SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÝM ŽÁKŮM?

Pojďme se v odpovědi na tuto otázku podívat na několik osvědčených způsobů z praxe škol. V průběhu podzimu 2020 jsme na Pedagogické fakultě UK realizovali menší výzkumnou sondu, do které bylo zapojeno šest základních škol z různých regionů ČR – škol s početně významným zastoupením sociálně znevýhodněných žáků. Výzkum probíhal formou rozhovorů s řediteli nebo jinými pedagogickými pracovníky škol a byl zaměřený na bariéry i příklady osvědčené praxe v organizaci distanční výuky u sociálně znevýhodněných žáků. Z výpovědí pedagogů vyplynulo, že školy používaly pro doručení tištěných výukových materiálů tyto cesty – cesty, které by bylo možné využít i k distribuci knih a dalších materiálů pro rozvoj čtenářství sociálně znevýhodněných žáků:

1. Výdej ve vrátnici školy. V jedné zapojené škole, kde velké množství žáků pochází z ubytoven a v loňském roce zůstávalo off-line, zřídili systém bedýnek umístěný ve vrátnici školy. Žáci nebo jejich rodiče si vždy přišli do bedýnky určené pro příslušnou třídu vyzvednout tištěná zadání a odevzdat tam vyplněné úkoly. Pokud by se učitelé nebo třeba školnímu knihovníkovi povedlo spojit s žákem telefonicky a domluvit se na výpůjčce nějaké knihy ze školní knihovny, mohl by si ji pak žák v bedýnce v domluvený den vyzvednout.

2. Výdej z okna školy. V jedné základní škole nacházející se přímo ve vyloučené lokalitě využili místního rozhlasu, pomocí kterého vyhlásili, ve kterých dnech a hodinách si žáci nebo rodiče mají přijít ke škole pro zadání úkolů. V příslušné dny a hodiny pak žákům a rodičům vydávali výukové materiály ze školy oknem. V podobném systému by určitě mohla fungovat i školní knihovna – podobně jako při okénkovém prodeji v restauracích by školní knihovník v předem určeném dni a časovém rozmezí převzal u okna od žáka objednávku a donesl k výdeji knihu z knihovny.

3. Rozvoz materiálů v terénu, zajišťovaný pedagogy. Navázání kontaktu a předání výukových materiálů v prostředí mimo školu, v místě bydliště žáka, bylo u některých sociálně znevýhodněných žáků jedinou dostupnou formou kontaktu. Ve výzkumu speciální pedagožka z jedné zapojené základní školy popisovala, jak učitelky jejich školy vyrážejí po obědě na kole

rozvést dětem po místních ubytovnách zadání úkolů. A určitě nic nebrání tomu, aby mezi těmito úkoly byly i knihy (nebo okopírované texty z knih) a zadání navazujících čtenářských aktivit.

4. Využití asistentů (pedagoga nebo školních). Pro distribuci výukových materiálů mezi sociálně znevýhodněné žáky v lokalitách, kde tito žáci bydlí, lze samozřejmě využít i asistenty – a to jak asistenty pedagoga, tak i školní asistenty. U některých asistentů je výhodou, že domácí prostředí žáků znají lépe než učitelé, případně také vědí, kde rodiny žáků hledat a jak je kontaktovat (i u rodin, kde třeba nefunguje telefonické spojení nebo není platná adresa). Díky své znalosti žáků a jejich rodin asistenti také mohou pomoci učitelům nebo spolupracujícím knihovníkům s výběrem knih a textů, které by žáky mohly zaujmout.

5. Zapojení místních neziskovek nebo sociálních pracovníků. I za běžných podmínek, mimo koronavirovou krizi, se řadě škol při podpoře vzdělávání sociálně znevýhodněných žáků osvědčuje spolupráce s místními neziskovkami, které provozují různé nízkoprahové kluby pro děti nebo i realizují terénní sociální práci v rodinách. Pracovníci NNO, kteří do rodin žáků docházejí i v době distanční výuky, pochopitelně mohou také do rodiny doručit knihy a texty poskytnuté učitelem nebo knihovníkem.

6. Pomáhat a číst: zapojení policie? Může to být těžko představitelné a nejspíše jen málokoho by to napadlo, ale i zapojení příslušníků místní policejní stanice je dobrou praxí jedné základní školy. Učitelé této školy navázali na dlouhodobou spolupráci s místní policií při řešení záškoláctví a dalších složitých jevů a při zajištění distanční výuky pak požádali příslušníky policie, aby při svých cestách do vyloučených lokalit pomohli s distribucí pracovních listů a dalších výukových materiálů do rodin „nepřipojených“ žáků. Určitě to není řešení aplikovatelné v každé škole a v každé lokalitě, ale na příkladu jedné školy lze vidět, že alespoň v některých školách a lokalitách je toto možné. A uznejte, není ta představa policistek a policistů rozvážejících po ubytovnách *Harry Pottery*, *Deníky malého poseroutky* nebo *Babičky drsňáčky*, v něčem sympatická?

V rozvoji čtenářství sociálně znevýhodněných žáků v době distanční výuky tedy existují odpovědi na otázky *Proč?* i *Jak?*. Odpověď na otázku *Proč?* není nutné podrobněji rozebírat, čtenářům *První strany* je určitě zřejmá – je to proto, že schopnost číst a porozumět čtenému je jednou z nejdůležitějších v rozvoji žáků vůbec; dále proto, že rozvinutá čtenářská gramotnost je branou k dalšímu vzdělávání; a v neposlední řadě i proto, že sociálně znevýhodnění žáci mají v rozvoji čtenářství objektivně horší startovní podmínky než jejich sociálně dobře situovaní vrstevníci¹⁰. Odpověď na otázku *Jak?* vyplývá, minimálně ve vztahu k distribuci knih a čtenářských materiálů, z výše uvedených příkladů dobré praxe škol s vyšším počtem sociálně znevýhodněných žáků.

Proto, pokud můžete, podpořte v budoucnu čtenářství sociálně znevýhodněných žáků i v době distanční výuky. Je to (nejen pro ně) důležité.

¹⁰ Zároveň je vhodné připomenout, že pro mnohé děti žijící na ubytovnách a v jiných sub-standardních formách ubytování je distanční výuka – při které většinu dne mají trávit doma – spojená i se zvýšenou psychickou zátěží. Práce s vhodně zvoleným textem by pro tyto děti pak mohla mít i nějaký malý biblioterapeutický efekt.

Učíme se příběhem

Moc nás těší, že i když náš vzdělávací program ještě není úplně hotový, setkáváme se s lidmi, které zajímá, a vypadá to tak, že i v této fázi máme zájemcům o naratologii ve školní praxi co předat: v nedávné době proběhla již v pořadí třetí *Burza nápadů projektu Učíme se příběhem*. To, co nás netěší, je fakt, že nejen na burzách, ale i v samotném programu jsme se museli přesunout do online prostředí. Jak všichni doufáme, je to jen na čas, ale program je ve finální fázi ověřování a už prostě není na co čekat. To, co pro děti mělo být ozvláštněním, jinou formou učení, se tak lehce může stát jen dalším z mnoha onlinů. Realizátoři tedy velmi pečlivě připravují distanční ověřování se zřetelem na pestrost a hravost, aby bylo alespoň trochu znát, že náš projekt přece jenom je o neformálním vzdělávání. Online aplikace, které se ve vzdělávání dají využít, jsou proto nyní v projektu velkým tématem a v jejich využívání jsou někteří z nás už skutečnými znalci. Přijměte inspiraci i do svých online hodin: obsáhlý seznam aplikací a praktických tipů, jak je využít, sepsala projektová knihovnice Pavlína Lišovská. V naší rubrice dále nebude ani tentokrát chybět naratologický rozbor textu a pro vyváženost dáme dnes slovo také žákům.

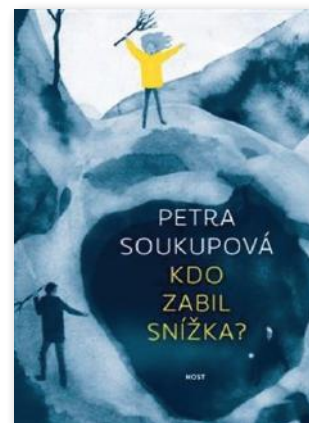
Didaktický potenciál knihy z naratologického hlediska

Hana Holubkovová, *Nová škola*, o. p. s.

JE SNÍŽEK NEJLEPŠÍ PRO VŠECHNY? DVĚ KNIHY A JEDEN PŘÍBĚH.

Koncem roku 2017 vyšly spisovatelce Petře Soukupové dvě knihy najednou: *Kdo zabil Snížka*¹¹ a *Nejlepší pro všechny*¹². Jde o zajímavý autorský počín: příběh pro starší děti (Snížkův příběh) je časově i prostorově zaobalený v rozsáhlejší příběhu pro dospělé (*Nejlepší pro všechny*). Leckdo z nás by si možná se zájmem přečetl například Děti z Bullerbynu v diskurzu Lisiny maminky či Brittina dědečka...

Vyspělí náctiletí čtenáři mohou po přečtení Snížka sáhnout také po titulu pro dospělé. Obě knihy lze pochopitelně číst zvlášť a vůbec nevědět o existenci té druhé, ale jako celek skládají další rovinu příběhu, což je z naratologického hlediska zajímavé.

KDO ZABIL SNÍŽKA?

Jedenáctiletá Martina bydlí v malé vesničce a touží mít vlastního psa. Rodiče jí to nejdřív odmítnou, ale pak psa dostane. Vybere si bílé štěňátko – Snížka. Ukáže se však, že je hluchý, takže nejde vycvičit. Snížek působí hodně starostí, Martina ho ale brání, protože je to přece její pes. Snížka pak najdou mrtvého v příkopu u silnice. Ve druhé části knihy se Martina s kamarády snaží zjistit, co se mu vlastně stalo, myslí si, že Snížka někdo zabil úmyslně. Nejde však primárně o detektivku. Děti sice nakonec zjistí, jak to bylo, ale při tom vyplují na povrch složité vztahy mezi dospělými, což zasáhne i do jejich kamarádství.

Vypravěčem je Martina, kterou můžeme označit i za hlavní postavu. Jde o autodiegetickou vypravěčku, což je v současné literatuře pro děti velmi časté. Celou knihou prosvítá její náhled: způsob uvažování, její touhy a sny, nespokojenost s tím, jak na ni rodiče nemají čas, absolutní a nekritická láska ke Snížkovi, její typické povahové rysy. Z její promluvy (včetně toho, že například některé zásadní události pomíjí jako nedůležité nebo nesmlouvavě odsuzuje Viktorovo chování) velmi dobře poznáváme, že je to samostatná, odhodlaná a někdy až tvrdohlavá dívka. A k tomu hodně zodpovědná: „...stejně musím přijít na to, co se stalo, protože mu to dlužím, byl můj a já za něj měla zodpovědnost, já jsem měla zařídit, aby se mu nic nestalo...“¹³

Některé informace o Martině vyčteme i z prostředí, ve kterém žije a které s popisem toho, co se právě děje, přímo komentuje: rodina, kamarádi, škola, vesnice... Je ale zajímavé, že se téměř nedozvíme, jak Martina vypadá – jí samotné na tom totiž příliš nezáleží. Toto je jedna z mála zmínek o vzhledu: „...nesnáším sukně a šaty a úplně nejvíc nesnáším punčocháče ... ale není to tak, že bych chtěla bejt kluk, protože kluci jsou většinou zase jinak pitomci“. Čtenář tak její vzhled jaksí nemůže a ani nemá řešit... I to může být charakteristický rys vypravěče, který se

¹¹ SOUKUPOVÁ, Petra. *Kdo zabil Snížka?*. První vydání. Brno: Host, 2017. 146 stran. ISBN 978-80-7577-226-8.

¹² SOUKUPOVÁ, Petra. *Nejlepší pro všechny*. První vydání. Brno: Host, 2017. 363 stran. ISBN 978-80-7577-400-2.

¹³ SOUKUPOVÁ, Petra. *Kdo zabil Snížka?*, s. 78.

dozvídáme z jeho promluvy; tedy něco, o čem se vypravěč nezmiňuje, ač je to pro nás čtenáře v reálu běžná věc a „řešíme to“... V literatuře pro děti to navíc nebývá obvyklé. Autoři rádi popisují vzhled postavy a snaží se tímto způsobem dokreslit její charakteristiku.

Mnoho postav se v příběhu jen objeví, aniž se o nich čtenář dozví něco víc. Martina je pochopitelně postava nejplastičtější, všechny ostatní v příběhu spíše jen „přihrávají“; ale občas problesknou i jejich charakteristiky, které se nejvíc projevují jejich jednáním, tedy událostmi: „...a Kája tam stojí a jenom uskakuje před tou holí, ale jinak nedělá nic, teda neuteče a znova řekne: „Já se vás nebojím, a jestli jste nám zabil psa, tak my na to přijdeme.“ Třese se mu hlas, ale najednou vypadá jako velkej...”¹⁴ Někdy však poznáváme postavy i z jejich prostředí, hlavně rodinného. O dospělých se dozvíme ještě méně. Zčásti je to určitě i dáno tím, že z pozice dítěte se o dospělých Martina mnoho dozvědět nemůže a ani ji to nezajímá. Teprve během pátrání po tom, „kdo zabil Snížka“, se jí k některým dospělým otevře cesta (například k rodičům, které dospívající Martina začne vnímat jinak a oni ji také, nebo k osamělému sousedovi), a sama Martina se tak posune ke své vlastní dospělosti.

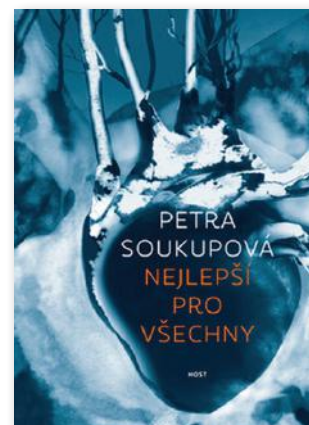
Čas vyprávění se zde odvíjí tak, jak příběh nastává – působí to mnohem „uvěřitelněji“, protože vypravěč tak vtahuje čtenáře do příběhu i do světa své vlastní logiky. Martina navíc vypráví v přítomném čase.

Jak zde prostor nastává? Z Martinina vyprávění usuzujeme na menší vesnici, kde se všichni znají; to je skutečně ten hlavní příběhový prostor. Podobně jako například v knize Děti z Bullerbynu, ke které byl Snížek přirovnán v recenzi na serveru iLiteratura¹⁵ – a ostatně i v textu je o Bullerbynu zmínka: „...já jsem ve druhý třídě úplně milovala knížku *Děti z Bullerbynu* a tam má kluk psa, kterej je jenom jeho, a já jsem hrozně začala chtít psa, kterej by byl jenom můj.”¹⁶ Způsob, jak je prostor zobrazován, je nepochybně mapa. Části prostoru se postupně doplňují a propojují a během pátrání si děti dokonce nakreslí mapu jejich vesnice, kterou znázorní i knižní ilustrace. V této souvislosti bych ráda uvedla, že zejména v literatuře pro mladší děti je ilustrace často nedílnou součástí diskurzu, respektive dotváří celkový narativ, a má tedy nepochybně naratologický potenciál.

NEJLEPŠÍ PRO VŠECHNY

V knize *Nejlepší pro všechny* se příběh z knihy *Kdo zabil Snížka* jen mihne a nemá ani velký vliv na to, co se ve „větším“ příběhu děje – ukáže se ale (stejně jako ve „Snížkovi“), že by Snížka nesrazilo auto, kdyby řidička nebyla rozrušená kvůli ke všem těm „dospěláckým“ událostem, ke kterým došlo předtím. Ty jsou zde ovšem mnohem podrobněji popsány. Je zde ale navíc nenápadně vsunuta událost, která ve „Snížkovi“ chybí: ještě jiná žena vyjíždí večer z vesnice a nezapne si reflektory; druhý den ráno najdou psa u silnice mrtvého – je možné, že Snížka srazila ona a ani si toho nevšimla.

Hana, matka dospívajícího Viktora (12 let), je herečka a na Viktora nemá moc čas; nakonec ho zaveze k babičce na vesnici. Babička Eva

¹⁴ SOUKUPOVÁ, Petra. *Kdo zabil Snížka?*, s. 114.

¹⁵ DRAHOŇOVSKÁ, Kamila. Soukupová, Petra: *Kdo zabil Snížka?* [online]. 8.3.2018. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/39569/soukupova-petra-kdo-zabil-snizka>

¹⁶ SOUKUPOVÁ, Petra. *Kdo zabil Snížka?*, s. 11.

má s dcerou napjatý vztah, ale o Viktora se stará ráda. Její důsledná a trochu konzervativní výchova se sice neseťká s pochopením, postupně je však znát, že má na Viktora dobrý vliv. Hana má konečně skvělou roli (hlavně kvůli tomu je Viktor u babičky), jezdí na návštěvu a brzy naváže tajný milostný vztah s ženatým sousedem. Babička je stále unavenější a časem se Viktor spíše stará o ni. Každý dělá to, k čemu ho jeho (omezené) představy o tom, co je „nejlepší pro všechny“, pustí. A jen čtenář jasně vidí, co se skrývá za jednáním našich tří hlavních postav a jaká nedorozumění tak mohou vznikat v rodinné komunikaci.

Mnoho motivací pro zdánlivě nejasná a nepochopitelná jednání se tu odkrývá skrze vyprávění tří autodiegetických vypravěčů – hlavních postav, z nichž jedna je Viktor, Martinin kamarád ze „Snížka“ (zde naopak velmi plastická postava), dále jeho matka Hana a babička Eva. Na rozdíl od vypravěčky Martiny ve Snížkovi je Viktor sofistikovanější vypravěč, dobrý pozorovatel, hodně uvažuje o vztazích kolem sebe a o tom, jak dosáhnout svého; také lépe vnímá a chápe dospělé kolem sebe. Viz též recenze na serveru iLiteratura: „... zatímco Martina se soustředí výhradně na záležitosti kolem Snížka či kamarádů a případným „dospěláckým“ potížím věnuje jen poznámku, aniž by se jimi hlouběji zabývala, Viktor skrze záznam běžných a subjektivně popsaných situací nabízí mnohem komplikovanější obraz rodinných vztahů.“¹⁷

Také v tomto narativu je prostor zobrazen strategií mapa. Ta je na rozdíl od Snížka doplněná mj. o Prahu (původní Viktorovo bydliště) a také o městečko se školou.

I zde se příběh odehrává v narativní přítomnosti a tak, jak nastává. Jen je tu mnohem více „odskoků“ do minulosti v podobě vzpomínek vypravěčů (tedy analepsí), čímž se jejich uvažování i jednání osvětluje a zároveň se postavy (zejm. vypravěčů) stávají stále plastičtějšími.

V závěru knihy vypravěč Viktor najednou přejde z přítomného do budoucího vyprávění: „Nevím, že babička sem přestane chtít jezdit, ... bude sedět doma v křesle a jenom poslouchat rádio, a že to bude, jako by tam nebyla, ale horší, protože tam je ... Nevím, že ... až když jednou pojedou se svojí ženou na výlet... Ale nic z toho teď nevím. Zatím sedím v autě, ... vítr mi čechrá vlasy a všechno je před náma.“¹⁸ Je to hodně působivé, protože najednou vidíme celý Viktorův příběh očima dospělého a fakt, že necelý rok u babičky výrazně formoval jeho dozrávající osobnost, jako by ztrácel na významu: „...je to tak dávno, že se to možná vlastně nikdy nestalo“¹⁹. Zde se daří naznačit, jak rozdílně může člověk po letech vnímat tytéž události (a to i velmi silně prožívané); a vzpomínky dospělých na vlastní dětství jsou toho typickým příkladem.

Srovnáním stejných událostí, které se odehrály v obou knihách, si můžeme ukázat, jak se v příběhu stejná událost může podávat různě.

„A pak se k nám na vesnici přistěhoval ten příšernej Viktor, nafoukanej Pražák... A pak Snížek zase jednou utekl, a když se ráno vrátil, tak neměl oko... A druhý den ve škole Viktor nakreslil obrázek, jak v lese našel poštolčí mládě, a nakreslil tam i Snížka, jak se ho jeho babička snaží odehnat klackem, takže mě hned napadlo, že mu to oko vypíchla ona ... ale hlavně ten hroznej Viktor řekl, že je mu to jedno ... a pak jsme se poprali.“²⁰

„...já bych se asi rád vrátil, ale babi jde dál ... a najednou je před náma ten bílej pes ... a je od krve ... a ona popadne klacek a zakřičí na toho psa, táhni, ty hajzle, a jde proti němu, jako

¹⁷ DRAHOŇOVSKÁ, Kamila. *iLiteratura.cz*: Soukupová, Petra: Nejlepší pro všechny [online]. 31. 1. 2018. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/39403/soukupova-petra-nejlepsi-pro-vsechny>

¹⁸ SOUKUPOVÁ, Petra. *Nejlepší pro všechny*, s. 362–363.

¹⁹ SOUKUPOVÁ, Petra. *Nejlepší pro všechny*, s. 363.

²⁰ SOUKUPOVÁ, Petra. *Kdo zabil Snížka?*, s. 52–53.

že ho fakt bouchne. A ten pes odběhne trochu dál... a já posvítím baterkou ... a tam na střeše ... sedí ptáček a má divně křídlo. ... pojmenuju ho Spearow a budu se o něj starat ... Teď, když mám Spearowa, tak tady bude všechno lepší."²¹

Martina brání svého psa a rychle si najde vysvětlení pro rozbité oko – že Snížkovi někdo schválně ublížil. Viktor zase vnímá hlavně to, že bude mít svoje zvířátko. V tom jsou si oba vypravěči podobní: sledují svůj zájem, a to je vlastní zvíře. Podle Martiny je Viktor „hroznej“; ve Viktorově vyprávění ale cítíme strach a soucit a také osamělost.

„Viktor potom začal bejt trochu normální, možná už není tak nafoukanej ... navíc je hodnej na Sněha ... Ale když se ho ptám, proč vůbec bral Sněha do města, tak řekne, že chtěl ty kluky jenom postrašit, a to znamená, že to udělal schválně, měl se Sněhem plán, jenom ho použil ... tak tím jsme s ním skončili, já už se s ním nikdy nebudu kamarádit, ani nikdo z nás...“²²

„A tak se s nima začnu kamarádit, protože si Snížka potřebuju půjčit a postrašit ty kluky z fotbalu ... nechci psa doopravdy pustit ... ale když mě uviděj, začnou dráždit Sněha ... až vidím, že ho fakt neudržím ... brečím doopravdy ... neudělal jsem to schválně, nechci, aby Sněha utratili“²³

Tady se vyprávění obou v podstatě shoduje. Jen u Viktora už čtenář ví, že má s „kluky z fotbalu“ nevyřízené účty, i když šlo o sled vzájemných naschválů, které původně začal Viktor. Ten si na to už ale ani nevzpomíná. Nezapomínejme, že jde o autodiegetické vypravěče, jejichž spolehlivost se odvíjí od mnoha (čtenáři známých i neznámých) faktorů... Co vše Martina nebo Viktor zamlčeli nebo zkreslili – čtenářům i sami sobě?

Srovnáme-li Snížkovu smrt (jádrovou událost, která podmiňuje pátrání v druhé polovině knihy *Kdo zabil Snížka?*) se stejnou událostí v knize *Nejlepší pro všechny*, vidíme, že tady jde jen o jednu z mnoha satelitních událostí, které dokreslují vztahy mezi dětmi i mezi dospělými a pomáhají dotvořit charaktery postav. V knize pro dospělé čtenáře se před Snížkovou smrtí i po ní stane ještě mnoho dalšího a také čas příběhu je tu mnohem delší včetně analepsí.

Knihy Petry Soukupové se hodně zaměřují na vztahy mezi lidmi, a to hlavně mezi členy rodiny, a na nefunkční komunikaci, ve které účastníci prosazují své zájmy často ne ze sobectví, ale proto, že nedokážou vnímat toho druhého. Zřejmě i proto často v jejích textech najdeme buď více autodiegetických vypravěčů (např. *Klub divných dětí*²⁴ nebo její poslední kniha *Věci, na které nastal čas*²⁵), nebo jde o heterodiegetického vypravěče, který však zná motivace jednání postav a jejich skryté myšlenky (*Bertík a čmuchadlo*²⁶).

Poznámka redakce: Všechny v textu užitě termíny z oblasti naratologie byly již vysvětleny v předchozích dvou číslech První strany. V čísle 10 naleznete slovníček pojmů na straně 34, a v čísle 11 pak na stranách 31–32.

Pro stručný (ale vcelku dostatečný) vhled do naratologie doporučujeme knihu *Naratologie: strukturální analýza vyprávění* (KUBÍČEK, Tomáš, Jiří HRABAL a Petr A. BÍLEK. V Praze: Dauphin, 2013. ISBN 978-80-7272-592-2), kterou jsme představovali již v První straně č. 5.

²¹ SOUKUPOVÁ, Petra. *Nejlepší pro všechny*, s. 133–134.

²² SOUKUPOVÁ, Petra. *Kdo zabil Snížka?*, s. 53 a 55.

²³ SOUKUPOVÁ, Petra. *Nejlepší pro všechny*, s. 150–153.

²⁴ SOUKUPOVÁ, Petra. *Klub divných dětí*. První vydání. Brno: Host, 2019. 207 stran. ISBN 978-80-275-0129-8.

²⁵ SOUKUPOVÁ, Petra. *Věci, na které nastal čas: román z povídek*. První vydání. Brno: Host, 2020. 364 s. ISBN 978-80-275-0390-2.

²⁶ SOUKUPOVÁ, Petra. *Bertík a čmuchadlo*. 1. vyd. Brno: Host, 2014. 133 s. ISBN 978-80-7491-248-1.

Prostor vyhrazen pro žáky

REAKCE ŽÁKŮ 7. ROČNÍKU NA LEKCI PROGRAMU VĚNOVANÉ NARATOLOGICKÉ KATEGORII PROSTOR

Tereza Nakládalová, *Nová škola, o. p. s.*

Možná by vás zajímalo, co si o vzdělávacím programu myslí samotní žáci. Pojdme proto společně nahlédnout do zpětných vazeb, které do projektu zapojení sedmáci napsali své paní učitelce a paní knihovnici po společně prožité lekci Prostor. V ní žáci pracovali se žánrem detektivky, dozvěděli se a hned si i vyzkoušeli, že prostor příběhu se žánrem silně souvisí. Seznámili se se dvěma zobrazovacími strategiemi prostoru – mapou a cestou – a zjistili, že prostor v textu lze podat z určité perspektivy, nebo zcela aperspektivně. Základním poznatkem, který je ale provází všemi lekcemi, pak byl fakt, že text má i v oblasti prostoru své mezery, které si čtenář doplňuje, a může se stát, že výsledný prostor příběhu bývá u každého čtenáře odlišný. Teoretické poznatky z lekce pak byly především směrulkami pro přemýšlení nad texty. Tentokrát jsme četli z knížky *Čaj s kapkou jedu* od Robin Stevensové.²⁷

Na škále 1–10 bodů (10 = nejlepší) odpověděli žáci na otázku: Nakolik se ti dařilo určování zobrazovacích strategií mapa X cesta? v průměru osmi body, u perspektivy pak jistota byla trochu nižší, průměrné sebehodnocení bylo 7,3 bodu. Texty hodnotila převážná většina kladně, líbily se jim, téměř polovinu žáků pak dokonce lákalo si knihu dočíst. Zajímavé byly odpovědi na otázku, co si v lekci děti nejvíce užily. Děti oceňovaly buď některou z aktivit, nebo jmenovaly s ní spojenou metodu, svými odpověďmi pokryly aktivity a metody celé lekce. Je radost vědět, že každá část zde měla své fanoušky. Jeden žák ocenil i fakt, že se pracovalo pomalu. Co naopak bylo pro žáky nejobtížnější? Jak už ze škálového hodnocení vyplynulo, byla to perspektiva, její problematiku jako obtížnou hodnotila polovina žáků, bylo ale i dost takových, kterým obtížné nepřipadalo nic. To zní pozitivně, ale je to tak skutečně? Není to spíš signál, že jsme dětem nepřipravili nic pořádného ke zdolání? Další odpovědi se ale můžeme trochu uklidnit, protože kromě dvou dětí všechny ostatní uvedly nějakou novou informaci, kterou si z lekce Prostor odnášejí.

Můžeme tedy shrnout, že z hlediska obsahu lekcí – a myslíme zde toho učebního obsahu – se alespoň z pohledu žáků nemíjíme s naším cílem. Co ale forma lekcí? Baví žáky? Líbí se jim, že lekci vede i knihovnice? (Škoda přeškoda, že se nyní nemůžeme ptát, zda se jim líbí učit se v knihovně!) Závěrem proto ocitujme několik žákovských odpovědí na otázku: Co bych vzkázal/a knihovnici a učitelce po společných lekcích? (Lekce Prostor byla již třetí v řadě.)

Hodiny jsou super.

Že jsou dobré :D.

Bylo to zajímavé, mohlo by to být častěji.

Asi aby si lépe rozvrhly co, kdy a jak udělat. Aby to pak nezdržovalo hodinu.

²⁷ STEVENS, Robin. *Čaj s kapkou jedu*. Přeložila Alžběta AMBROŽOVÁ. V Praze: Fragment, 2018. Případy pro W + W. ISBN 978-80-253-3874-2.

Ať jsou zdraví.

Bylo fajn, jak někdy mluvila paní učitelka a pak třeba paní knihovnice, že třeba paní učitelka četla text a paní knihovnice říkala, co všechno jsme my děti odpověděly.

Je dobré mít občas trochu jinou hodinu.

Jelikož mám ráda čtení, tak mě ty lekce baví a jsem ráda, že je vždy jednou za čas máme.

Trošičku větší organizaci, ale jinak jsou to fajn a příjemné hodiny.

Moc mi vyhovovala hodina s vámi.

Lekce mě bavila, můj názor na to že lekci vede učitelka i knihovnice zároveň je takový, že mi to je jedno, proto jsem dal 5 bodů na škále, jak jsem s tím spokojen. Je v pohodě bez knihovníka a s ním je to taky fajn.

Že se s vámi pracuje dobře :).

Kterak aplikace do práce s dětmi zařadit

Pavčina Lišovská, Mahenova knihovna Brno

Loňský rok ukázal na mnoha frontách, že pracovat s moderními technologiemi a webovými aplikacemi začíná být téměř nezbytnou nutností, abychom udrželi krok s dobou. Učitelé byli nuceni takřka z hodiny na hodinu změnit koncept své výuky a přeorientovat se do online prostředí. A totéž se stalo také knihovníkům. Jak asi všichni víme, tak internetové vody jsou plné nepřeborného množství aplikací, programů ke stažení a instalování, k některým potřebujete placený klíč, k některým zaklínače nebo následně vymítače virů ze zařízení nebo jsou tak náročné na zvládnutí, že k nim potřebujete doktorát z vysoké školy a někdy nestačí ani to, kdo se v tom má vyznat?

Už nějakou dobu se potýkám s tím, že hledám aplikace, jednoduché, levné, ideálně bezplatné a pokud možno v češtině, které by mi umožnily práci s dětmi na online kroužcích nebo při vzdělávacích aktivitách. S několika z nich jsem se vás rozhodla v tomto článku seznámit. Je jasné, že budete muset všechno sami vyzkoušet, každému bude vyhovovat prostředí jiné, ale chci ke všem vypsát jejich funkce, které mají k dispozici, popsat jejich klady a zápory a ukázat na několika příkladech, co všechno dovedou. Tak tedy – s chutí do čtení a následného objevování, snad vám přinesu něco užitečného.

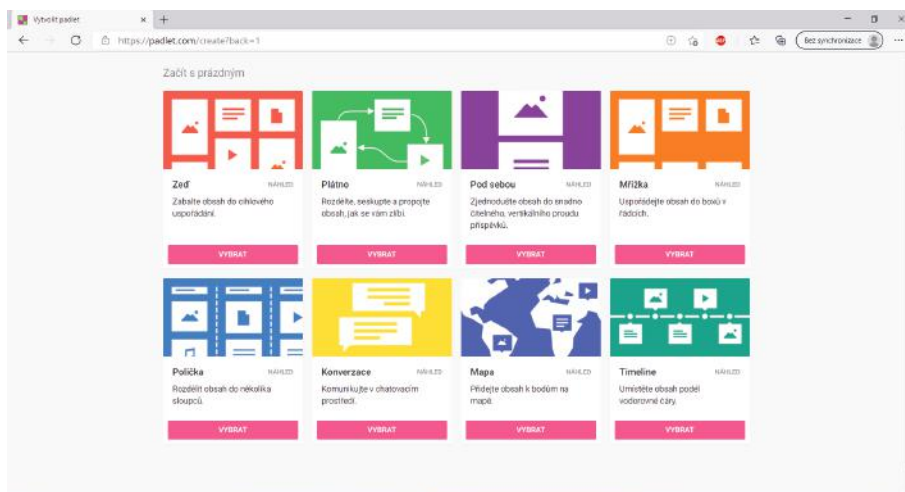
Upozornění na úvod. Pro spoustu aplikací je nutné vlastnit pro zaregistrování minimálně účet na Googlu (e-mail). Máte-li jej, máte napůl vyhráno.

NÁSTĚNKY, KAM SE PODÍVÁŠ

Občas se stane, že potřebujete komunikovat a sdílet nápady s velkou spoustou lidí – na seminářích, na hodinách ve škole či kurzech apod. Na osobním setkání bychom to vyřešili společným brainstormingem zapisovaným na tabuli či flipchart. Bohužel ale online komunikace vzhledem ke svému nastavení není tak pružná, a kdyby začali mluvit všichni účastníci najednou, nemuselo by se dostat na všechny. Od toho jsou tu ale tzv. nástěnkové aplikace, které umožňují sdílet najednou s mnoha lidmi myšlenky a informace. Ukážeme si hned tři z nich, každá umí něco trochu jiného, ale princip je podobný.

PADLET ([HTTPS://PADLET.COM/](https://padlet.com/))

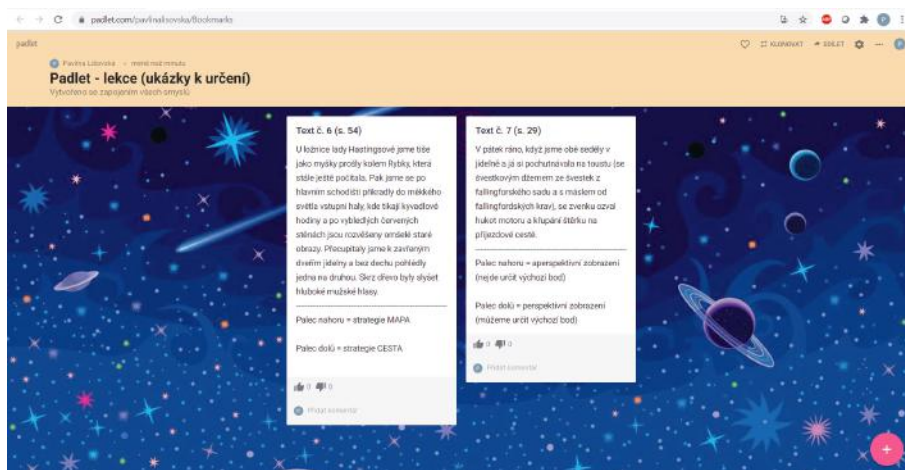
Padlet je nástroj, který umožňuje vytvářet jednoduché nástěnky pro vzdělávání, pro komunikaci, ale také kvízové záležitosti. Je jednoduše ovladatelný, ale je nutností si zde zaregistrovat účet. Základní účet je bezplatný (a lze se nalogovat prostřednictvím již existujícího Google účtu, nebo účtu u Microsoftu či Applu) a umožňuje vytvoření pouze tří nástěnek, které ale můžete libovolně měnit, mazat, vylepšovat; rozšířený účet, který je však placený, vychází cca na 120 Kč měsíčně a umožňuje vytvořit neomezené množství nástěnek.

Obrázek 1 – Možnosti Padletu

V Padletu si pak můžete vybrat různý vzhled (můžete mít na pozadí klasický korek nebo jakýkoliv obrázek uznáte za vhodné) a funkce nástěnek – záleží, jestli potřebujete spíše vkládat jednotlivé kartičky na nástěnku bez hlubšího uspořádání (Zed), nebo mají jít pěkně za sebou v jednom dlouhém sloupci (resp. tedy v tomto případě Pod sebou), dále můžete skládat do Mřížky (což znamená do řádků) nebo vytvářet Poličky a skládat do jednotlivých sloupců. Dále také můžete využít skládání časových os (Timeline) nebo práci s mapou, kde si budete zaznačovat důležité body apod.

V rámci jakéhokoliv uspořádání pak máte další funkce – účastníci mohou mít od vás povoleno vkládat komentáře, podle určitého klíče známkovat (lze využít např. při vyhodnocování soutěží na dálku), hlasovat líbí-nelíbí či lajkovat příspěvky umístěné na té nástěnce a spoustu dalších funkcí.

Obrázek 2 – Padlet: ukázka nástěnky (možnost hlasovat a komentovat)

Pozitiva Padletu vidím v jeho jednoduchosti a opravdu uživatelské přívětivosti. Nenechte se zmást některou z úvodních obrazovek této aplikace, uvnitř je celý v češtině, tudíž se nemusíte obávat, že mu nebudete rozumět. Další pozitivum jsou možnosti nastavení jednotlivých nástěnek (uspořádání lístečkových boxů) a k nim přidružené funkčnosti (hlasování, známkování, komentování). Padlet dokonce nabízí jako jednu z funkcí, že bude filtrovat

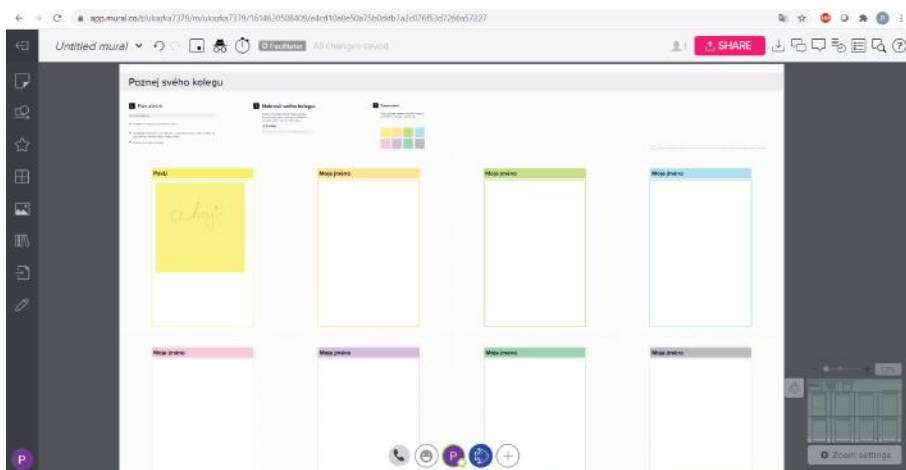
v komentářích vulgarismy. Velkou výhodou je nepotřebnost účastnické registrace nebo logování – komu pošlete odkaz, ten jej jen otevře a může rovnou pracovat.

Za nevýhodu považuji, že pro větší počet nástěnek je nutné si zaplatit – jedná se sice o relativně malou částku, ale tři nástěnky nejsou vždy úplně dostatečné, takže toto omezení, pokud nechcete investovat, může být znepřístupňující. Další z nevýhod je to, že pokud vám účastníci něco komentují, musíte je vyzvat, ať se podepíší – všichni, kterým pošlete link na nástěnku, totiž budou automaticky podepisováni jako Anonym, což pro účely kontroly práce není vhodné. A ano, přiznejme si to na rovinu, toto jsou nástroje, kde vzniká trochu anarchie, takže děti lépe vybavené IT schopnostmi záhy přijdou na funkce jako přidat další lísteček, smazat komentář apod., ale aspoň se člověk během lekcí nenudí.

MURAL ([HTTPS://WWW.MURAL.CO/](https://www.mural.co/))

Mural je k dispozici jako trialová verze, což znamená, že prvních 30 dnů máte registraci zdarma na vyzkoušení a následně si buď zaplatíte plnohodnotnou verzi, nebo se vám tato aplikace znepřístupní (a můžete se nalogovat jiným e-mailem). Dopředu upozorním, že tato aplikace nemá českou verzi, tudíž je celá kompletně ovládaná v angličtině. Je relativně jednoduchá, tedy by neměla vzniknout propastná jazyková bariéra.

Uspořádání lístečkových bloků je zde několik desítek přednastavených – můžete si vybírat z osmi kategorií jako například brainstormingová prostředí, ledolamky, problémové učení atd. Nástěnky v jednotlivých typech jsou pak připravené a popsány v angličtině, vy si jejich obsah následně upravíte podle sebe. Do Muralu musíte účastníky pozvat – pošlete jim z kolonky SHARE tzv. Visitor link, s nímž se připojí, pouze pro vstup nadepíší sebe nějakým jménem a následně mohou editovat obsah vámi vytvořeného Muralu, vepisovat své lístečky, texty, komentovat apod.

Obrázek 3 – Ukázka prostředí Muralu v praxi

Na obrázku vidíte vlevo lištu s nabídkou, co chcete do nástěnky vkládat (lístečky, obrázky apod.), vpravo dole pak v rohu vidíte takovou podšedlou „mapu“ této nástěnky, kde můžete zazoomovat oblast, na kterou se chcete zaměřit. Celý Mural jde pak zvětšit tak, že budete mít před sebou jen opravdu tu oblast, se kterou pracujete. Dole uprostřed jsou pak ikonky, kde fialová je moje jako administrátora nástěnky (proto v ní je písmeno) a vedle ní je modrá ryba – každému účastníkovi je při vstupu do Muralu náhodně přiděleno zvířátko, pod nímž zde

vystupuje, kterému ale dá na začátku jméno, takže se nemusíte bát, že byste nevěděli, kdo je kdo.

Mural velmi často kombinují pracovníci s nějakou komunikační platformou, kdy celá skupina je zároveň v online rozhovoru, ale společně pracují v online Muralu a všichni vidí zároveň práci všech. Pokud pak admin chce, aby sledovali všichni jeho práci, vyzve je, aby klikli na jeho ikonku a dali following, tím se jim přiblíží místo, kde se zrovna myši pohybuje daný člověk a mohou najednou všichni soustředit svou pozornost na tu správnou oblast.

Pozitivem je naprosto nepřeberné množství přednastavených Muralů, kdy si jen vyberete vzhledově odpovídající prostředí, případně si ho vytvoříte sami v Muralu prázdném. Dá se sledovat jeden participant, lze lístečkovat a jinak interaktivně pracovat v tomto prostředí dle zvolené strategie. Je to dost intuitivní, ale přesto jsou začátky metoda pokus-omyl, jako asi u všech programů.

Za nevýhodu považují nutnost po třiceti dnech zakoupit placenou verzi. A rovněž pro mnohé může být překážkou fakt, že celý Mural je pouze v angličtině. Další nevýhodou je to, že pokud chcete někomu okomentovat jeho poznámku na lístečku, musíte si vytvořit další, nebo se vepsat na ten jeho, což z hlediska přehlednosti může být ve větších skupinách problém.

LINOIT ([HTTP://LINOIT.COM/US](http://linoit.com/us))

Nedávno jsem našla i aplikaci Linoit, která je bezplatná, ale je potřeba si v ní zaregistrovat účet (zadáte nějaké své jméno – přezdívku, e-mail a heslo, to je vše). Po přihlášení máte k dispozici neomezené množství nástěnek, které si však musíte sami nastavit. Můžete jim vybrat pozadí a samozřejmostí u této aplikace je možnost upravit práva ostatních participantů v tom, kdo nástěnku může vidět, kdo na ni může psát a lepit lístečky, v průběhu práce lze kdykoliv práva změnit.

Obrázek 4 – Linoit – ukázka prostředí

Na obrázku 4 můžete vidět, jak se dá s prostředím pracovat. Nahoře vpravo máte nabídku, co všechno můžete vy a účastníci vkládat na nástěnku – lze přilepit obrázky, lístečky s poznámkami, videa, odkazy na Youtube a dokumenty, které se stáhnou z externího úložiště. Dole vlevo vidíte seznam vašich dalších nástěnek a tamtéž vpravo vidíte náhled celé nástěnky – určitá výseč je v modrém rámečku podšedlá, to je to, co vidíme my na výřezu,

ale pokud si všimnete, tak na některých místech v modrém okýnku jsou vidět tečky – to jsou místa, kde jsou další lístečky, které jsou ale mimo naše zorné pole, lze se k nim ale dostat posunem myši.

Obrovskou výhodou Linoitu je nepotřebnost placení nějaké rozšířené verze. Je jen na vás, jak naložíte s vlastnickými právy k nástěnkám, „platíte“ vlastně tím, že pokud nástěnku chcete sdílet, musíte ji učinit veřejnou, to je její cena (ale můžete omezit práva těch, co se k ní přihlásí). Prostředí je příjemné, není moc složité na ovládání a i když je vlastně celé v angličtině, nijak to nepociťujete, všechno se dá dělat intuitivně. Můžete k jednotlivým lístečkům napsat, do kdy má být jejich obsah splněn (hodí se pro pracovní porady, plánování práce žáků a dětí do kroužků apod.). Pro připojení se k práci v nástěnce je potřeba jen vygenerovat link z nástěnky a poslat jej účastníkům, to je celé.

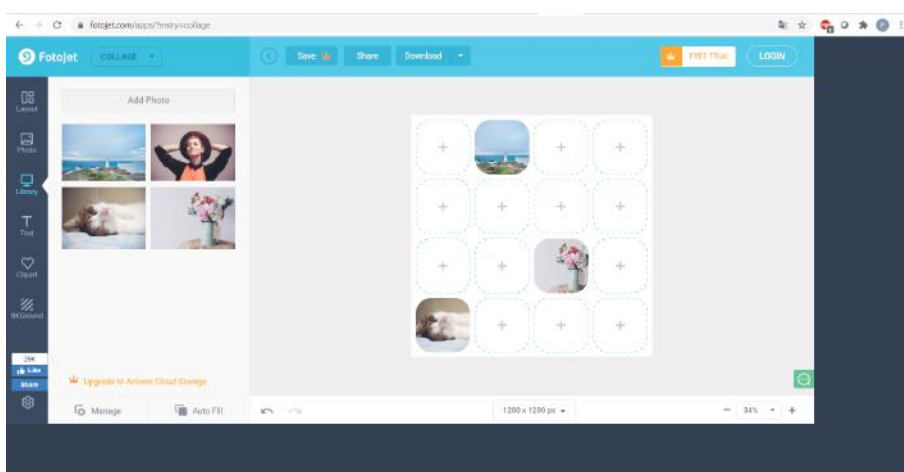
Nevýhodou zde je to, že není možné využívat interaktivní prvky jako u Padletu – např. hlasování, známkování apod., to Linoit neumí. Pokud si nevychováte svou skupinku, tak může opět zavládnout anarchie, ale s tím se v těchto prostředích tak nějak automaticky počítá, protože je to sranda, přilepit tam něco, co je zakázáno (tím spíš, že lístečky nejsou jmenovité).

Libo zpracovat vizuální obsah?

Někdy pro práci na besedách nebo v hodinách ve škole potřebujeme obrázky. A potřebujeme je upravit a ideálně rychle. Narazila jsem v minulosti na tento problém a uvědomila si, že s žádným grafickým programem (Zoner, Photoshop aj.) prostě neumím, navíc jejich licence jsou pekelně drahé. Takže co teď? Pátrala jsem po online programech a dopátrala se. Teď vám představím své tři nejoblíbenější.

FOTOJET ([HTTPS://WWW.FOTOJET.COM/](https://www.fotojet.com/))

Fotojet mě naprosto nadchl tím, že mi dokázal vytvořit koláž z 16 obrázků najednou a nechtěl po mně, abych si koupila placenou mřížkovou šablonu, zkrátka ji měl k dispozici. Samozřejmě má mezi hlavními čtyřmi funkcemi, které umí, právě tvorbu koláží, úpravu fotografií, editaci videí (s tím jsem nepracovala, tudíž bohužel nemohu k tomu říct více) a vytváření designu, ale za mě je ta poslední možnost ne úplně dobře podchycená. Ovšem koláže a úprava fotek jsou jiný šálek čaje, to je moc fajn.

Obrázek 5 – Fotojet – ukázka práce s koláží

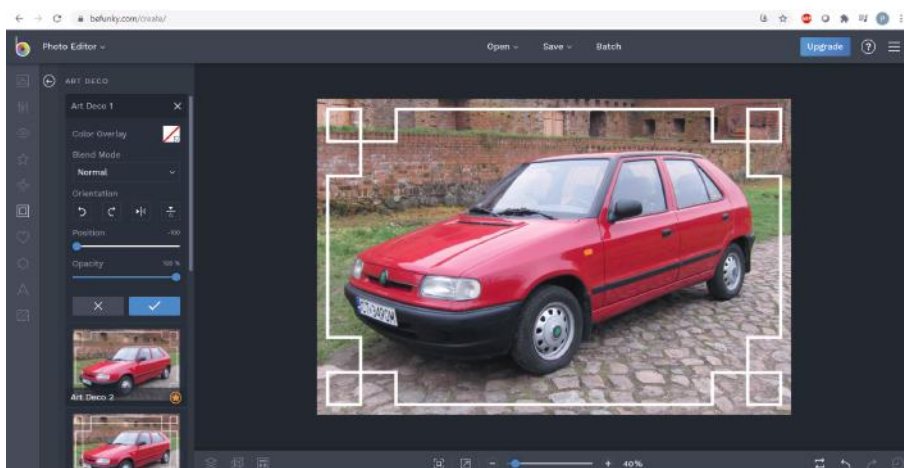
Ovládání Fotojetu je jednoduché, pokud se naučíte několik základních anglických slovíček, se kterými budete pracovat, pak nebudete mít sebemenší problém. Koláže upravíte do přednastavených mřížek, můžete jednotlivým bublinám zaoblit rohy, zmenšit jejich vzájemné mezery v mřížkách. U úpravy fotek můžete dělat vše, co pro základ potřebujete – pracovat s jasnem, kontrastem, ořezávat, otáčet, pokreslovat atd.

Pozitivem Fotojetu je jeho jednoduchost. Nenutí vás se registrovat a platit si verzi, s níž pracujete, ale přirozeně vám nenabízí všechny položky a šablony zdarma. Pro profesionálnější využití byste si museli zaplatit jeho upgrade. Jako jednu z přednastavených šablon zde najdete i komiks – můžete tedy nějaký svůj sami vytvořit pomocí fotek a bublin (ale více si o tom povíme u Canvy níže).

Negativem je nutnost pracovat v anglicky mluvícím prostředí a z toho plynoucí potřeba naučit se slovíčka s touto prací související. Fotojet slouží k základní práci s vizuálními médii, takže ani možnosti, které nabízí, nejsou tak velké.

BEFUNKY ([HTTPS://WWW.BEFUNKY.COM/](https://www.befunky.com/))

Tato online aplikace je obdobou Fotojetu, ale za mě je trochu lépe vybavená možnostmi úprav (jen je potřeba se někdy neradovat dopředu, neboť některé z efektů, rámečků a artových věcí jsou v placené verzi, ta bezplatná je omezenější, i přesto ale dostatečně vybavená na to, abyste s ní udělali kus poctivé práce).

Obrázek 6 – Befunky – ukázka práce v prostředí aplikace

Opět i zde platí to, že vše děláte intuitivně, dokud nekliknete na tlačítko SAVE, tak se můžete bezpečně vracet tam i zpět, když se vám použitý efekt nelíbí nebo neseďí do vámi požadovaného výsledku.

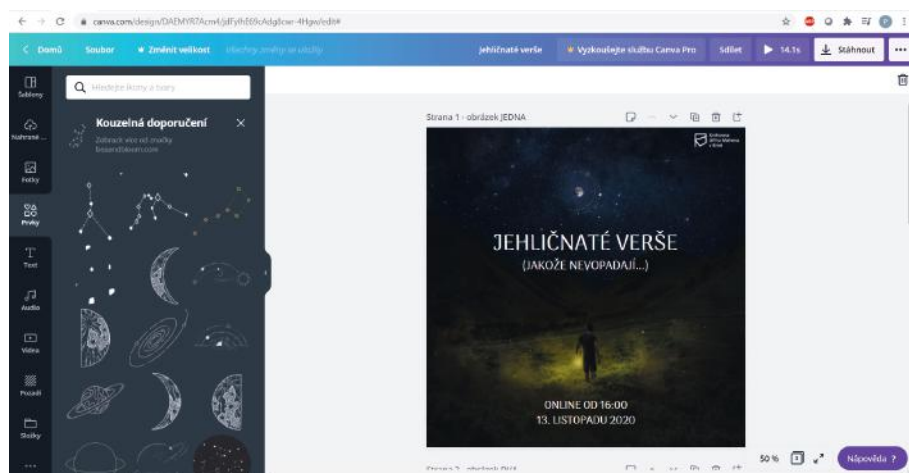
Na Befunky mě baví opět jednoduchost, možnost využívat většího množství efektů než ve Fotojetu a hlavně pestřejší nabídka filtrů, překrytí apod.

Nevýhodou je opět anglická verze aplikace bez překladu do češtiny a nutnost si zaplatit rozšířenou verzi, pokud bychom potřebovali speciálnější efekty.

CANVA ([HTTPS://WWW.CANVA.COM/](https://www.canva.com/))

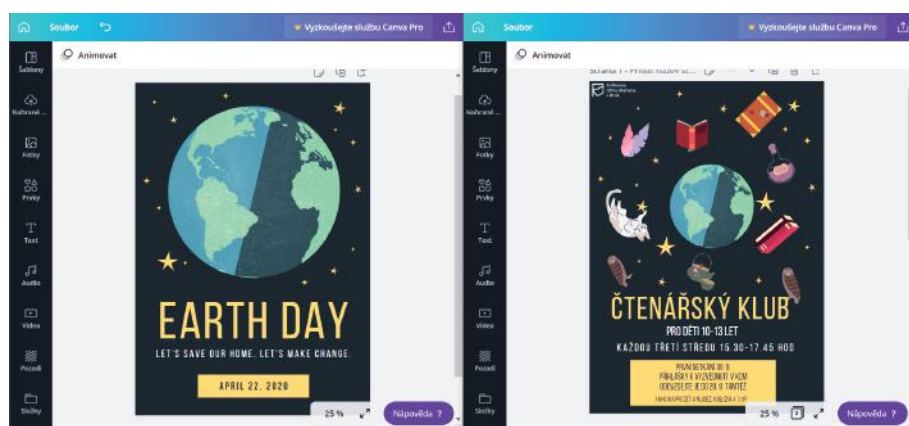
Moje největší doporučení ale směřuje k programu, který mi doslova x-krát už zachránil kůži, když jsem připravovala nejrůznější grafické materiály – a to je Canva. V Canvě, řekla bych, vytvoříte asi úplně všechno. Od plakátů přes vstupenky, příspěvky na Instagram či úvodní fotky na Facebook, obálky knih, letáky, pracovní listy, životopisy, cokoliv.

Na Canvě se musíte registrovat skrze e-mail, abyste ji mohli používat. Pokud chcete používat profi verzi, tak je opět placená (profi verze obsahuje více šablon, více grafických prvků apod., ale nezaplacení neubírá na možnosti používat základ několika set až tisíc efektů a šablon zdarma).

Obrázek 7 – Canva – ukázka prostředí a grafických prvků (tvorba instagramového příspěvku²⁸ k akci)

V Canvě můžete tvořit i komiksy – existuje zde základní šablona komiks, která se dělí na různé verze. Pokud si vyberete jednu z verzí, můžete ji kompletně upravit – přidat či odebrat prvky, změnit barevné spektrum (mimořadně, každá ze šablon obsahu má v návrhu i vzorník s popisem barev, takže již předem víte, s čím pracujete – hodí se, pokud potřebujete stylizovat výsledný materiál do určitého odstínu).

Obrázek 8 – Canva – práce se šablonou: původní bezplatná šablona před úpravami (vlevo) a tatáž šablona po úpravách (vpravo)

²⁸ Pro zajímavost – takto vypadal původní obrázek před úpravou:
<https://pixabay.com/cs/photos/louka-noc-m%C4%9Bbs%C3%ADC-hv%C4%9Bzdy-obloha-3922071/>

Pozitiva Canvy jsou tak široká, že se mi sem nejspíš všechny nevejdou. Grafické prvky lze dohledávat v jejich archivu (velká spousta jich je bezplatných), můžete zde vytvářet i koláže, vkládat obrázky vlastní, ale využívat i propojenou fotobanku Pixabay²⁹, můžete vkládat videa, mapy, QR kódy, gify a mnohé další. Za velké plus vidím také možnost pracovat se šablonami, které se samy postarají o to, abychom fotografie dle příslušného požadavku měli správně oříznuté. Práci dost pomáhá, že program hovoří česky. Stránky lze duplikovat, takže jednu fotku naklonujete vícekrát pod sebe a postupně můžete každou upravit jinak a sledovat proměnu. Výsledné výtvary si můžete vyexportovat jako jpg, png, standardní i vysoce kvalitní PDF aj. Na Canvě je skvělé to, že můžete k úpravě obrázků přizvat i další lidi. Pokud si prostředí nastavíte tak, že budete mít pod sebou třeba deset klonů téhož obrázku, můžete nechat zároveň pracovat celou skupinu na jednom místě na tomtéž a sledovat jejich progres a práci, kterou si společně mohou následně stáhnout v jednom z nabízených formátů a vzájemně porovnat.

Negativa – některé prvky jsou placené, ale v práci to nijak zásadně neomezuje, i tak je výběr šablon a grafických prvků obrovský.

Univerzální aplikace – kvízy, křížovky, testy...

Jaké by to byly hry pro děti, kdyby se neobjevily nějaké kvízy, křížovky, testy, doplňovačky apod. Našla jsem dvě stránky, které mohou posloužit jako skvělý pomocník, při vytváření podobně zaměřeného obsahu v online prostoru. Skvělé na nich je, že jsou obě v českém jazyce (a také v dalších cizích jazycích, to může být užitečné pro výuku dalších jazyků).

BOOKWIDGETS ([HTTPS://WWW.BOOKWIDGETS.COM/](https://www.bookwidgets.com/))

Tato aplikace člení své tzv. widgety do několika kategorií, buď vytváříte hry, kde děti zkoušíte a kontrolujete (kvízy, testy...), nebo hry (bingo, křížovky šibenice, puzzle aj.), pracujete s obrázky a videi (porovnávání obrázků před/po, obrázkové dlaždice atp.), vytváříte matematické úkoly (grafy, aritmetická cvičení atd.) či pracujete s dalšími dokumenty (vkládáte Google mapy, weby...). Do programu je potřeba se registrovat e-mailem (ideálně např. Google účet), registrace je na 30 dnů zdarma, pak si můžete předplatit služby, není to nijak horentní suma na měsíc, popř. rok (učitelé mohou využít zvýhodněných balíčků pro instituce).

Pro naši práci se asi nejvíce hodí první dvě kategorie (Vyzkoušet a kontrolovat a Hry). V rámci skupin jsou přednastavené šablony, které můžete dál upravovat (vkládat pozadí, svůj obsah dle zaměření, které potřebujete), můžete si zadat, jestli vám na mail mají chodit odpovědi od účastníků. Pro sdílení pak je možné jednak použít link, který se vám vygeneruje, ale někdy je pro nás vhodnější k dispozici např. QR kód, který umí tato aplikace rovněž funkčně generovat.

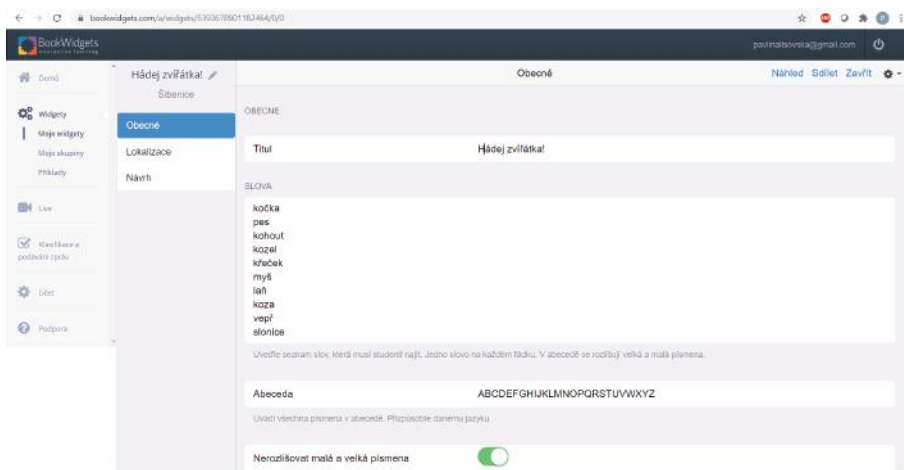
Pro vyzkoušení si můžete zkusit zahrát třeba přiřazování dvojic zde:

https://www.bookwidgets.com/play/PB3E2PR?teacher_id=6052884071317504

nebo se jen podívat na již hotovou Šibenici pro mladší děti na hádání zvířátek (její vytvoření vidíte na Obrázku 9, je to skutečně velmi jednoduché, popravdě mně to trvalo cca 10 minut, a to jen proto, že jsem objevovala, co všechno to umí):

https://www.bookwidgets.com/play/6B65R6A?teacher_id=6052884071317504.

²⁹ Mimochodem – <https://pixabay.com/cs/> – je naprosto geniální věc: jedná se o fotobanku, v níž jsou všechny fotky uloženy pod českými klíčovými slovy a jsou všechny s licenci Creative Commons 0, což znamená, že je možné je využít i ke komerčním účelům a není nutné u nich uvádět zdroj; v archivu je tu několik milionů obrázků, kvalitních fotografií, vektorů a ilustrací.

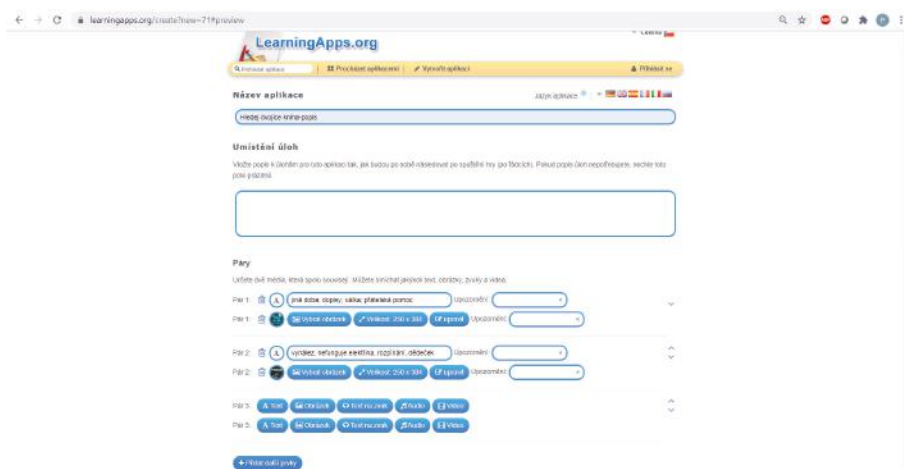
Obrázek 9 – BookWidgets – nastavování hry Šibenice

Skvělé na této aplikaci je to, že nemá problém s českou klávesnicí a zvládá i naše diakritická znaménka. U každého widgetu máte popis, co všechno zvládne udělat, co můžete do něj zapojit a jak. A pak už jen vyplňujete jednoduchý formulář, nastavujete vzhled a obsah podle svého přání. Můžete si také vybrat možnost, aby vám účastníci posílali své odpovědi. Učitelům se dobře propojuje s Google Classroom. Na konci netřeba cokoli ukládat, protože aplikaci si vytvořený widget ukládá automaticky.

Negativem je u některých dílčích aktivit složitější nastavení, které zabere více času (někdy je ale způsobeno spíše tím, že člověk musí vyzkoušet, jestli všechno funguje, jak má, ne snad proto, že by to bylo složité v obecné rovině). A samozřejmě je negativem to, že po třiceti dnech končí bezplatná verze a je potřeba si ji předplatit nebo založit nový účet.

LEARNINGAPPS (HTTPS://LEARNINGAPPS.ORG/)

LearningApps funguje na podobném principu jako BookWidgets, jen má trochu menší výběr aplikací, které můžete nastavit. Přesto je uživatelsky velmi přívětivá a věřím, že i užitečná. Abyste se mohli vracet ke dříve vytvořeným hrám, je nutné se registrovat e-mailem.

Obrázek 10 – LearningApps – nastavování aplikace se hrou přiřazování dvojic

Hry lze nastavovat v jednoduchých formulářích, v nichž se jen intuitivně řídíte pokyny, které po vás žádají jednotlivé položky, nejsou zde ukryty žádné záludnosti. Po nastavení aplikace je možné ji uložit a zobrazit její náhled a vyzkoušet si řešení. Samozřejmostí je možnost vygenerovat si odkaz pro další použití.

Interaktivní hry, které si pro své děti vytvoříte v těchto aplikacích, pak můžete dále zužitkovat, buď jednorázově, že jim jen pošlete odkazy, popř. můžete všechny aktivity povýšit na další úroveň a vytvořit online únikovou hru.

(K únikovým hrám najdete článek Pavlína Lišovské v dalším čísle První strany.)

Zkoumavé čtení

Čtení ve školních předmětech

Přestože jsme se v projektu *Zkoumavé čtení* museli z prostorů plných knih zasunout do zákopů online výuky, dílny čtení i hodiny oborového čtení pravidelně probíhají. A přináší první poznatky, otázky, problémy. Naše zahraniční inspirace – učebnice *Boost your Progress in Reading and Writing* – prochází prověřením v praxi. Hodí se pro naše prostředí? Pro naše žáky a učitele? A vůbec pro náš jazyk? První odpovědi ukazují, že ano, ale ve formě inspirace, konkrétní metodiky je nutné dotvořit, texty dohledat a vše rozumně skloubit s tím, co potřebujete žáky naučit v oboru.

Jak se to děje, se můžete dočíst hned v následujícím článku, který obsahuje i praktickou ukázkou, jak jedna z takových hodin vypadá. Někdy i sebelepší metody a sebezajímavější informace, které máte v plánu dětem v hodině předložit, vám nezaručí, že žáci budou dostatečně motivováni to s vámi takříkajíc zkusit. Anna Hořová sepsala své osvědčené tipy, jak žáky ke čtenářským metodám, které též čerpá z výše zmíněné metodiky, dobře naladit. Posledním, zato opravdu široce řešeným tématem, které otevřel projekt, je pojetí výuky češtiny komplexnějším způsobem. Proč zrovna tímto směrem zapojení učitelé uvažují a jaké na své otázky nacházejí odpovědi, se dočtete v posledním bloku textů této rubriky.

Využití učebnice *Boost your Progress in Reading and Writing* v oborovém čtení

Zuzana Loudová, ZŠ Skálova Turnov (článek zpracovala Jana Pekařová)

Projekt Zkoumavé čtení pokračuje úspěšně i v distanční výuce. Učitelé pilotních škol zkoušejí nové nástroje, možnosti a inspirace, které výuka na dálku přináší.

V Turnově v ZŠ Skálova v rámci čtení v oborech, a to přímo v přírodopisu v 7. třídě, připravuji hodiny tak, aby se žáci aktivně zapojovali a aby se podíleli na výstupech z daných setkání. Mým cílem je, aby každý žák mohl vyjádřit svůj názor, aby klima v hodinách bylo otevřené a abychom o získaných informacích dále přemýšleli.

Jsem ráda, že se mohu opřít o metodiku *Boost your Progress in Reading and Writing*³⁰, kterou jsme v rámci účasti v projektu Zkoumavé čtení obdrželi.

A jak jsem prozatím s touto publikací pracovala?

Od září ji ve svých hodinách přírodopisu využívám nejen k inspiraci pro danou vyučovací hodinu, ale také ke zvědomění cílů, na které se v dané hodině zaměřím a kterých chci prostřednictvím různých metod dosáhnout.

Zkušenost z distanční výuky mi napověděla, že v učení na dálku není příliš vhodné vybírat složité odborné texty – někteří z žáků nemají možnost tisku a "překlikávání" mezi okny v počítači je nepohodlné, žáci neudrží pozornost, a pozorné čtení je tedy pro ně složitější a náročnější. Vsadila jsem tedy na populárně naučné texty s mezioborovým přesahem, případně na texty z učebnice a různé obrázkové materiály.

A jaké metody práce s textem v oborovém čtení jsem zatím vyzkoušela?

Výše jmenovaná kniha mi udává směr. Několik setkání jsme se věnovali vyhledávání klíčových slov. Zde bych ráda zmínila, že jsme narazili na problém, kdy žáci zpočátku nedokázali vytvořit svou vlastní větu s použitím daného klíčového slova. Větu spíše opsali z učebnice. Za nějaký čas, kdy jsem trvala na tom, aby formulovali vlastní myšlenky, se toto velmi zlepšilo a nyní jsou žáci schopni použít klíčové slovo ve smysluplné větě. Poskytují si vzájemnou zpětnou vazbu, reflektují své věty a pokud najdou chybu ve formulaci, opraví si ji.

Dalším cílem, kterému jsme se věnovali, bylo vyhledávání specifických informací v textu. Vnímám, že v tomto udělali žáci velký posun – zpočátku měli problém se do čtení textu pustit, postupnými kroky se naučili, jak se v textu orientovat, jak klíčové informace vyhledávat.

K výraznému zlepšení pomohla i motivace infografikou (20161013PHT47003_original.jpg (600×1816) (europa.eu)) – plakáty s obrázky, ve kterých žáci dané informace vyhledávali. Naposledy to byla třeba hodina, kdy žáci na plakátu o ohrožených druzích zvířat hledali odpovědi na otázky Kdo? Kdy? Co? Proč?

³⁰ FORREST, Sarah a WHITE, David. *Boost your Progress in reading and Writing*. London: An Hachette UK Company, 2018. 196 s.

Je třeba zmínit, že v distanční výuce využívám k oborovému psaní řadu online nástrojů, které mi práci ulehčují – např. Padlet, Jamboard, Mentimeter apod.

Vím, že moje práce je v tomto směru na začátku, ale prostřednictvím zpětné vazby žáků (vyplnili zpětnovazební dotazník na konci pololetí) jsem dostala důležitou informaci, že oborové čtení má smysl – žáci se lépe orientují v textu, vědí, kdy mohou text zběžně „prolétnout“ a kdy je třeba hledat podrobnější informaci. Přemýšlí o tom, co právě čtou, vnímají čtený text a sami se rozhodnou, jaké metody čtení v danou chvíli vzhledem k zadaným úkolům využijí.

Díky projektu a společnému sdílení s kolegy nejen od nás ze školy, ale i z dalších škol, mám nyní mnoho dalších nápadů a těším se, až naše společné hodiny posuneme ještě o něco dál!

HADI A OBOROVÉ ČTENÍ V HODINĚ PŘÍRODOPISU

V rámci projektu Zkoumavé čtení připravuji jednou týdně hodinu zaměřenou na rozvoj čtenářských dovedností v oboru. Vycházím z publikace *Boost your Progress in Reading and Writing*, která mi pomáhá stanovit si oborový i čtenářský cíl dané lekce.

Jako ukázkou oborového čtení v distanční výuce uvádím setkání žáků 7. třídy s tématem HADI, kdy žáci pracovali s klíčovými slovy a jejich vyhledáváním.

Cíl čtenářský: Žáci shrnou přečtený text vlastními slovy, shrnují samostatné odstavce

Cíl oborový: Žák uvede příklady, proč je vysoká smrtnost na uštknutí hadem v Africe a jiných lokalitách. Žák vysvětlí vlastními slovy, co je to antiserum. Žák popíše, jak působí hadí jed na člověka.

EVOKACE:

V rámci evokace jsem využila aplikaci www.mentimeter.com, ve které žáci uváděli své první myšlenky ke slovu HADI. Společně sledovali vznik „slovního mraku“, který přidáváním nových nápadů vznikal.

Co se ti vybaví, když se řeknou HADI?

Mentimeter

UVĚDOMĚNÍ:

Následovalo čtení textu z časopisu National Geographic. Žáci četli nejprve každý sám a každý sám za sebe hledal nejdůležitější myšlenky v daném textu. Následně v rámci platformy Google Meet byli žáci rozděleni do skupin, v nichž společně diskutovali o nejdůležitějších a společných myšlenkách z přečteného textu. Každý sám za sebe napsal ty nejdůležitější myšlenky do určeného pole. Poté všichni společně zapsali průnik myšlenek (v čem se shodovali, co jim přišlo zajímavé) do středu listu v Jamboardu. Tím žáci na čtený text aplikovali metodu skimming – shrnovali s využitím klíčových slov.

REFLEXE:

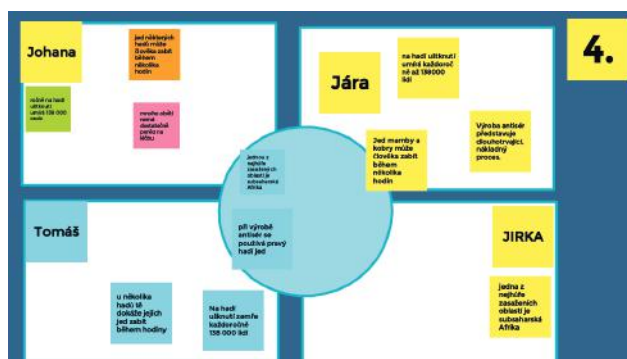
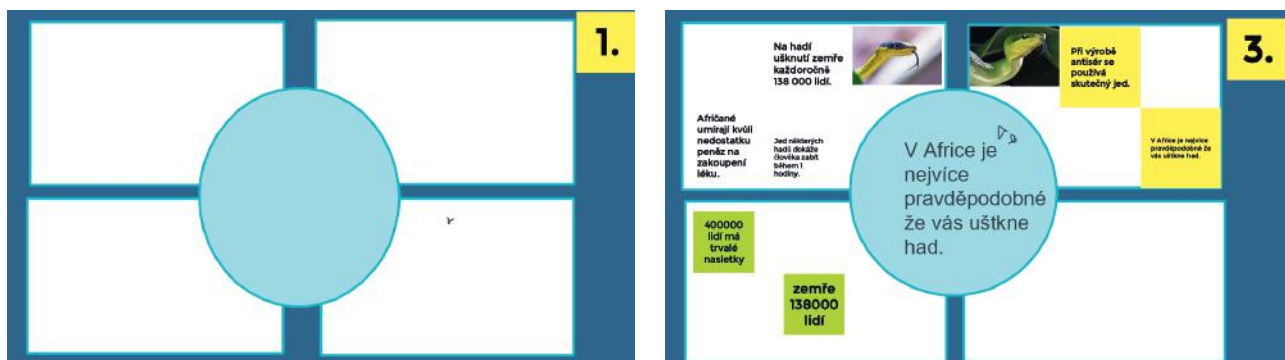
Jako reflexivní metodu jsem využila možnost ankety, kterou nabízí taktéž Google Enterprise, kdy žáci odpověděli na tři otázky vycházející z textu.

ZHODNOCENÍ:

Je zřejmé, že distanční výuka klade nároky jak na učitele, tak na žáky. Online výuka vyžaduje jejich spolupráci, vnitřní motivaci i regulaci svých vzdělávacích aktivit nejen mimo danou hodinu, ale i přímo během ní.

Tato aktivita však prokázala, že je možné sdělit žákům novou látku tak, aby si k jejímu pochopení došli každý svým tempem, aby vyhledali to, co je důležité, aby pospojovali to, co znají, s dalšími vybranými informacemi do jednoho celku.

Věřím, že každý žák si odnesl i několik nových faktů, které ho zaujaly a které si díky tomu, že si je sám v rámci vyučování "zvolil", ponese dál.

Motivace při práci s odborným textem

Anna Hořová, Lauderovy školy Praha

SABINA, Karel: Prodaná nevěsta, 3. dějství, výstup 3.

*„Skoro všichni lidé jsou více méně komedianti,
jenže ne každý svou komedii tak dobře prováděti umí,
jako my, jako my.“*

Myslím, že tato věta charakterizuje nejen profesi hereckou, ale i učitelskou. Všichni jsme více méně komedianti a komedii (hodinu) umíme dobře prováděti. Naše publikum je ovšem mnohdy unavené, netrpělivé či nesoustředěné. Nebo ho představa soustředěné četby příliš netěší, a tak si začne třeba povídat se sousedem. Jak tedy žáky motivovat?

Při svých vyučovacích hodinách (včetně těch, kde mám Zkoumavé čtení) jsem se rozhodla, že „komedianty“ udělám i z publika. Dramatizace, role a hraní s textem jsou věci běžné např. ve školních čtenářských klubech. Promítnout je i do „klasické“ výuky mi přišlo jako báječný nápad. Navíc „hře“ místo školy odolá málokdo.

Zde mám pár velice jednoduchých a snadno proveditelných aktivit, které ve výuce na druhém stupni běžně používám (nebo použiji). Tyto jsou asi nejčastější, samozřejmě záleží na čase a atmosféře ve třídě. Třeba vás něco inspiruje, případně si upravíte na vaše žáky, k vašemu obrazu.

ZÍSKÁNÍ TEXTU, ANEB PÁTRAČI V AKCI

Rozdat každému potištěný papír s textem je snadné. Ale proč neudělat i ze získání textu dobrodružství? Obyčejný odborný text (či celá kniha) se díky hledacímu procesu stane žádoucí trofejí...

Jak na to: Nejlépe na nějakém neutrálním území (chodba, vestibul školy, školní hřiště, ale lze samozřejmě i třída) se schovají kusy textu (celé texty, odborné i beletristické knihy...).

Pátrací skupina (archeologů, botaniků, chemiků – dle předmětu ☺) se na pokyn vyučujícího vydá potřebné texty hledat. Skupin může být několik, mohou chodit na různá místa. Cestu k textu lze sdělit (to je nejméně náročné na přípravu), nebo vyznačit šipkami, fáborky či jít jen po obrázcích např. jedlých hub, starověkých staveb, opadavých stromů (tedy např. vpravo je obrázek modřínu, jdu tam, smrk vlevo ignoruji ☺).

Ano, „drahocenná část“ hodiny se stráví pohybem a hledáním. V závislosti na metodě hledání je však možné se po cestě něco naučit, komunikovat ve skupině, a nakonec získat hezký vztah k nalezenému textu.

VĚDECKÁ KONFERENCE

V hodině jsem se chtěla věnovat starověké Mezopotámii. Vůbec se mi nechtělo žákům sdělovat, že si procvičíme skimming (rychlé a zběžné čtení s cílem zjistit hlavní myšlenky v textu) a pak text shrneme. Takové zadání mi nepřišlo lákavé a motivující.

Jak na to: Všichni jsme se stali vědci (sumerology, abych byla přesná) a sjeli jsme se na vědeckou konferenci. Každý žák si vymyslel jméno a vžil se do role vědce. Určitě lze vyrobit jmenovky, uspořádat třídu, připravit občerstvení ☺. Ať je konference dokonalá! Každý „vědec“ dostal od sekretářky (mě) několik textů, jen jeden z nich se ovšem týkal Mezopotámie (protože jako sekretářka jsem neschopná, což jsem žákům sdělila sama). Vědec měl tedy texty rychle prolétnout, vybrat z nich text týkající se Mezopotámie a ve svém konferenčním příspěvku nám text shrnout. Samozřejmě se každý žák musel nejdříve kolegům představit, shrnout příspěvek, nechat prostor na dotazy. Mimo práce s textem si tedy žák procvičí i prezentační dovednosti. Myslím, že i někteří žáci mají menší ostych, když prezentují pod novou identitou typu „velevážený pan doktor Čeněk Nimral“, než sami za sebe.

GRAFIK

Tato role je také vcelku univerzální na různé typy práce s odborným textem. Našli jsme v textu klíčová slova? Víme, o čem text či příběh je? To musíme hned využít! Staneme se grafiky, kteří vytvoří buď filmový plakát (pokud pracujeme hlavně s příběhy), nebo leták či jiný propagační materiál. Velmi se mi osvědčila spolupráce s kolegyní, učitelkou výtvarné výchovy. Žákům vysvětlila principy tvorby plakátů, styly písma... Byla a je moc nápomocná.

FOTOGRAF

Opět univerzální metoda a na upevnění látky velice vhodná. Uvedu příklad (z loňského roku). Probírali jsme povídky E. A. Poea – hlavně Masku červené smrti. Po přečtení a diskuzi byli žáci vyzváni, aby ve škole našli místo, kde by mohla červená smrt bydlet, a místo vyfotili s tím, že společně si ty fotografie ukážeme. Převažovaly chlapecké záchodky, kdyby vás to zajímalo. Schválně jsem se letos opět ptala na E. A. Poea a Masku červené smrti věděli všichni. Fotografovat se dá vydat kamkoliv, dle typu předmětu.

ZLÝ UČITEL

Zlý učitel je opravdu jen způsob formulace zadání. Používám u textů, u kterých chci, aby žáci doplnili třeba jejich název. Nebo shrnující slovo. Ano, opět můžeme zadat stylem: doplňte ke všem odstavcům shrnující název, doplňte, jak byste nazvali text. Ale já to tak nedělám. Mé zadání bývá, že jsem strašně zlý učitel, a tak jsem zcela zákeřně odstranila veškeré nadpisy v textech. A myslím si, že je žáci nedokážou vymyslet zpět. Odůvodnit chybějící nadpisy lze jakkoliv, myslím, že čím šíleněji, tím lépe. Já jsem zatím zkoušela jen zlého učitele, ale příště je (jako ty nadpisy, ne žáky ☺) možná nechám odstřelit dělovou koulí, vypálit kyselinou, sežehnout drakem... Záleží na vaší fantazii.

ŠPIÓNÍ

Jedna z metod práce s textem je 5W, tedy v textu určit, které informace jsou důležité. V angličtině Who, What, Where, When, Why: kdo, co, kde, kdy, proč. Opět se mi zadání typu

„Určete 5W“ nezdálo příliš lákavé. Lákavá mi naopak přišla představa tajných agentů, špiónů. Hodinu jsme začali asociacemi (brainstormingem) co musí špión umět. Jak se třeba obléká. Jestli je nenápadný... A když se špión setká s textem? Musí ho hlavně efektivně přečíst. A od toho je speciální špiónská metoda, kterou si teď ukážeme. Abychom byli stejně skvělí špióni...

KOSTÝMNÍ HRY, PANTOMIMA, ANO/NE

Jednoduché aktivity, bez příprav, vhodné zvláště pro opakování látky. Zkoušeli jste pantomimicky předvést Tutanchamona? Nebo Heinricha Schliemanna na vykopávkách? My o hodině ano. Také jsme předváděli Ikarův let (a pád) nebo zlaté rouno.

Chcete se stát chemickým prvkem? Nebo zvířetem či rostlinou v biologii? Zkuste hru na ANO/NE (prezentujícímu jsou kladeny otázky, na které odpovídá pouze ano, nebo ne). Postavu/ prvek/ zvíře si většinou myslí učitel, případně žák po konzultaci s učitelem. Nebo „role“ předem zapíšu na připravené papírky, ze kterých si žáci tajně losují.

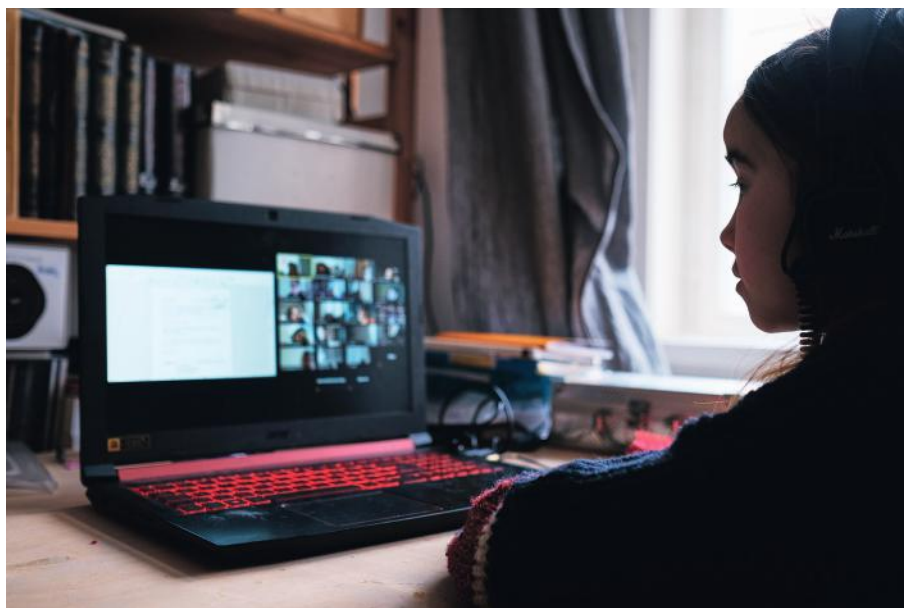
A naše nejoblíbenější hra je „Kdo to řekl“. Žák promluví (nebo napíše krátký text) za zvoleného hrdinu či předmět z učební látky a ostatní hádají, koho/co žák představuje. Příklad: *„Ležím tady celou věčnost a to, co jsem zatím viděl, je opravdu ohavné. Sám se odtud neodvalím. Ještě že mě nikdo nemůže sníst“*. (Kámen v Kyklopově jeskyni ležící před vchodem do jeskyně. Byl svědkem toho, jak Kyklop „pohostil“ námořníky).

SHRNUTÍ NA ZÁVĚR:

Vždy přemýšlím, jestli by mě samotnou (na místě žáka) bavilo se do role vžít.

Zapojte kolegy, klidně z jiných oborů. Pomáhejte si. Když učíte o Hamletovi a dveře otevře postava v prostěradle, je to docela legrace, ne 😊? To prostě sami neuděláte...

Nebojte se udělat si sami ze sebe legraci a přijmout roli 😊.

Český jazyk je přece jen jeden předmět

Považujeme-li čtení svých žáků za důležité a dáváme jim proto na něj dostatek času i ve vyučování, může se nám stát, že začneme pocítovat časovou tíseň v ostatních oblastech předmětu. Možná nás pak napadne, že k samotnému čtení by se přece dalo připojit i něco jiného, třeba učivo mluvnice nebo slohu... Proč ne, vnímat svět v souvislostech a pojímat problémy komplexně je určitě žádoucí cíl vzdělávání. Chce to ale celou věc trochu promyslet, tak jak to udělaly paní učitelky z projektu *Zkoumavé čtení*. Svou zkušenost připojila i Šárka Brzková, která je tvůrkyní a ověřovatelkou vzdělávacího programu *Učíme se příběhem*, v jejím článku se můžete na komplexní pojetí češtiny podívat zase z opačného hlediska a zauvažovat, jak vnést literaturu do ostatních oblastí předmětu.

ZAMYŠLENÍ NAD NOVOU KONCEPCÍ ČEŠTINY...

ANEB JAK SE VNITŘNĚ VYROVNAT SE SPOJENÍM LITERATURY, SLOHU A MLUVNICE?

Martina Tomášková, ZŠ.

Jako čerstvá absolventka jsem na školu přišla se zcela jasnou představou. Pondělí a středa mluvnice, úterý sloh, pátek zážitková hodina literatury. Jasnou koncepcí jsem si držela několik let. Zlom nastal, když jsem se seznámila s kurzem kritického myšlení. Objevila jsem spoustu zajímavých metod a forem výuky, které mi bohužel na fakultě zůstaly skryty. Našla jsem kromě pedagogické inspirace i novou „šťávu“ pro sebe a své hodiny.

Po připojení se k projektu *Zkoumavé čtení* jsem úvahy nad svými hodinami posunula ještě dále. Byla mi vnuknuta naprosto revoluční myšlenka. Spojit hodiny slohu, literatury, mluvnice? Propojit čtenářské dílny s dalšími složkami češtiny? Dříve nemyslitelné. Ze školy jsem měla zakořeněná jasná pravidla pro vedení hodin českého jazyka. Striktní oddělení bylo jejich základem. Nešlo to jinak.

Po distanční jarní výuce jsme letos začínali školní rok zcela jinak. Zjistili jsme, že obsahová stránka našeho předmětu prodělala menší revoluci. Nastavená rozdělení složek češtiny se začala rozpadat. Šlo to snadno. V období neskutečných změn pro každého jedince se zvládne přejít i na novou koncepci výuky. Kdy jindy, když ne teď?

Zcela přirozeně jsem začala propojovat literární a slohové hodiny. Když mám to štěstí a mám žáky ve třídě, užívám si práci s textem, propojování četby a psaní. A divím se, že to nešlo již dříve. Ale každá doba je k něčemu dobrá. A jestli tato měla přinést obrodu výuky češtiny, tak alespoň k něčemu byla.

Samozřejmě že ne vždy jsem takto nadšená, uvědomuji si různá úskalí, stále se občas objevují pochybnosti. Proberu učivo z plánů? Odnosou si ze školy vše, co potřebují? Nakonec zvítězí následné srovnání. O Borovském letos slyšeli deváťáci prvně, soudě dle jejich udivených pohledů během opakování. Naopak aktivitu „Poslední slovo patří mně“ k textu o svobodě a jejích limitech si pamatovali ještě dlouho poté. Je to jasné, zážitky a propojování hodin funguje. Hodiny baví více mě a snad i mé žáky.

Závěrem doufám, že se v novém školním roce uvidíme se svými žáky rozhodně častěji, než tomu bylo v tom minulém. A nejen kvůli tomu, že mám pro ně připraveny různé podnětné hodiny, které jdou na distanční výuku převést jen velmi těžko...

CESTA DÍLNOU ČTENÍ – OD PROŽITKU K PŘIROVNÁNÍ

Pavla Štěpánová, ZŠ Květnového vítězství v Praze

Své putování s dílnou čtení jsem zahájila na vysoké škole díky seminářům doktorky Štěpánky Klumparové někdy v roce 2012. Obecně mi vždy bylo bližší studium jazyka než literatury s jízdami řady autorů a interpretacemi děl, nad nimiž mi občas zůstával rozum stát. Samotné čtení mě však bavilo a čtenářská dílna pro mě představovala naprosto převratný koncept, jak čtení a čtenářství uchopit.

Když jsem nastoupila jako učitelka českého jazyka na základní školu, byla jsem zvědavá, zda se mi podaří dílny do výuky zařazovat a jak bude výuka literatury vypadat. Jedna z mých kolegyně mě zcela jednoznačně informovala, že děti jsou líné, nečtou a už to není, co bývalo. Tady je tematický plán a nejlepší je číst podle čítanky (tematický plán ji kopíroval), literaturu máme jednou týdně. A já se nechala semlít. Vztít čítanku bylo samozřejmě jednodušší než vymýšlet hodiny nad vlastními texty. Ke konci roku jsme však najednou neměli v hodinách co dělat. Vzpomněla jsem si na čtenářskou dílnu a poslední dva měsíce školního roku jsme pravidelně jednou týdně četli vlastní knížky. Dílny jsem začala zařazovat i v následujících letech, obvykle jednou za měsíc, a jejich obsah byl hodně podobný – úkoly zaměřené na prožitek z četby, podvojný deník a práci s postavou. Dál jsem se nikdy nedostala a ani se mi nechtělo, takhle bylo vše jednoduché.

S projektem *Zkoumavé čtení* je vše jinak. Dílny máme každý týden a já jsem nucena vymýšlet už nikoli pouze jednorázové aktivity, ale přemýšlet i v dlouhodobější perspektivě. I hodiny dílen čtení v projektových třídách jsme začali reflexí čtenářského chování, osobnosti čtenáře

a postavy. Především však v 8. ročníku, kde žáci již mají s dílnami zkušenosti, jsem ke konci pololetí začala cítit, že to nestačí, že bychom se měli posunout někam dál. Ale kam? Zadávala jsem se na svůj kompas, barevnou myšlenkovou mapu, kterou jsme dostali na srpnovém školení, a cesta se ukázala sama. Červená část jménem literární dílo s linkou jazyk. Proč tedy nezkusit, zda by v dílnách čtení mohlo fungovat i učivo tradičně předávané v mluvnici nebo ve slohu? No, nechtělo se mi. Byl by to velký krok do neznáma, opuštění mé komfortní zóny. Na druhé straně potenciální radost z objevování a hledání něčeho nového. Dvakrát jsem se nadechla, ohlédla a vydala se na cestu.

Čím ale začít? Raději něčím jednoduchým, něčím, co žáky až tak úplně neznechutí. Že by třeba přechodníky? Asi tušíte, že přechodníky to nebyly; nakonec jsem vybrala přirovnání. Během minilekcí prozkoumáme, jak přirovnání vypadá a kdy před *jako* píšeme čárku. V knížkách budeme hledat příklady a všimnout si čárek. V tu chvíli se mi však v hlavě rozsvítila červená kontrolka. Opravdu jsi spokojená s tím, že žáci budou v textu pouze vyhledávat přirovnání? Jak jednoduché bude plánovat hodiny – dnes během čtení hledáme vyjmenovaná slova. Dnes přídatná jména. Zítra rod trpný a pozitivní věty jednočlenné...

Všechny tyto jazykové jevy mají ale důvod, *proč* je v jazyce máme. Jsou *nějak* vytvořené (mají určitá pravidla), mají *nějaký* význam, *nějaké* funkce (především funkci **komunikační**) a *nějak* na nás působí. Se zřetelem k těmto faktorům se mluvnické učivo nemusí zvrtnout v pouhé zadání typu „najdi v textu větu rozkazovací“ podle zaběhnuté tradice systémově-strukturního pojetí³¹ výuky českého jazyka.

Přirovnání jsme věnovali dvě hodiny. Nejprve si žáci přečetli dvě krátké ukázky s přirovnáními a měli se zamyslet nad tím, co jim v textu připadá zajímavé. Jakmile padlo slovo přirovnání, bylo vyhráno. Položila jsem žákům otázku, proč si myslí, že je autoři ve svých textech používají. Sama bych to neshrnuла lépe:

- *pomáhají nám lépe si uvědomit, co měl autor na mysli*
- *pomáhají nám lépe si představit, co se v knize děje (a lépe tomu rozumět)*
- *rozvíjejí fantazii, protože si představíme obraz a k tomu další asociace*
- *autor chce být zajímavý*

Prozkoumali jsme „strukturu“ přirovnání a následně během čtení nejen hledali přirovnání a zkoumali čárky, ale po čtení si všímali i toho, jak na nás přirovnání zapůsobila, jaký z nich máme dojem a popisovali jsme asociace, jaké v nás vyvolávají. Zjišťovali jsme, zda rozumíme významu – pro některé žáky bylo např. obtížné vysvětlit, co znamená *házel pytle, jako by to byly pytlíky od fazolí*. Jak je vlastně házel?

V neposlední řadě jsme ověřovali, že přirovnání umíme vytvořit tak, aby v kontextu (literárního) díla byla funkční. Žáci dostali úryvek z knížky *iPohádka* od Karla Kováře a měli na vhodná místa doplnit vlastní (originální) přirovnání, vždy minimálně jedno s čárkou a jedno bez čárky. Pro koho byl úkol těžký, mohl si otevřít druhý text, kde již bylo slovo *jako* na odpovídajících místech předepsáno.

Přirovnání jsem učila již mnohokrát, ale vždy jsem učila pouze *o přirovnání*. Až nyní se mi (snad) podařilo najít cestu, jak toto učivo představit žákům opravdu celistvě a se zřetelem k jeho komunikační funkci tak, jak nám to ostatně vtloukali do hlavy v didaktice českého jazyka po celou dobu studia...

³¹ ŠTĚPÁNIK, Stanislav. *Školní výpravy do krajiny češtiny (didaktika českého jazyka pro ZŠ a VG)*. Praha: Fraus, 2020, s. 42. ISBN 978-80-7489-595-1.

s. 124 (upraveno):

Celá akce začala několika slepými patronami. Žoldáci bezvládně padali k zemi. Následovalo dobrých pět soubojů na tělo. Princ tasil svůj meč s brilianty vykládanou rukojetí a mrštnými pohyby skákal mezi stromy a „propichoval“ zmateně poskakující žoldáky. Všechny efekty měly být dodělané v postprodukci. Jeden z princových rytířů totiž bravurně ovládal stříhačský program a jeho plně nabitý notebook již čekal v kočáře.

Celá akce začala několika slepými patronami. Žoldáci bezvládně padali k zemi **jako...** Následovalo dobrých pět soubojů na tělo. Princ tasil svůj meč s brilianty vykládanou rukojetí a mrštnými pohyby **jako...** skákal mezi stromy a „propichoval“ žoldáky poskakující zmateně **jako...** Všechny efekty měly být dodělané v postprodukci. Jeden z princových rytířů totiž ovládal stříhačský program bravurně **jako...** a jeho plně nabitý notebook již čekal v kočáře.

Příklady dětí:

poskakoval zmateně

- jako antilopa utíkající před lvem
- jako blechy
- jako kdyby byl ztracený v bludišti

žoldáci padali bezvládně k zemi

- jako já, když dostanu pětku z chemie
- jako listí na podzim
- jako mrakodrapy po teroristickém útoku
- jako hromady listí
- jako domino
- jako kuželky

sekal mečem

- jako mrazivý vítr šlehá do tváří
- jako Darth Vader

³² KOVÁŘ, Karel. *IPohádka*. V Brně: BizBooks, 2019. ISBN 978-80-265-0901-1.

JAK SPOJIT VÝUKU MLUVNICE S LITERATUROU?

Šárka Brzková, *Lauderovy školy, Praha*

„Mně čeština nejde.“ S obdobným sdělením se snad setkal každý (i začínající) češtinář na základní škole. Sama jsem se s ním v rámci své tříleté učitelské praxe setkala několikrát. Zarážející však bylo, že žáci, kteří se domnívali, že jim „čeština nejde“, měli bohatou slovní zásobu, dokázali napsat kreativní texty, a ať už četli rádi či neradi, dokázali přečtený text analyzovat. Z čeho tedy pramenilo přesvědčení, že jim čeština nejde?

Mám za to, že si mnoho z nás pod pojmem *čeština* vybaví především mluvnici (někdo možná i literaturu) a málo z nás poznávání a zkoumání jazyka jako nástroje našeho myšlení. Žáci tudíž měli na mysli, že mají potíže s gramatikou. Přitom právě zkoumání nás samých, tedy člověka, toho fascinujícího společenského tvora, skrze náš mateřský jazyk je to, co předmětu čeština nabízí neuvěřitelnou atraktivitu, co patří k jeho bázi, a co je navíc blízké každému z nás. Kdo z žáků by nechtěl rozumět sám sobě a lidem kolem sebe? Kdo z žáků by se nechtěl pohybovat v sociální realitě obratně? Právě k možnosti porozumět sám sobě i druhým přispívají všechny tři složky předmětu (dle RVP vzdělávacího oboru) Český jazyk a literatura, a proto by v rámci výuky mělo docházet k jejich propojování. Troufám si tvrdit, že však častěji dochází k tomu, že je literatura žáky vnímána jako samostatná oblast češtiny, ta „jednodušší“, odlehčenější, případně jako dějepis písemnictví, zkratka jako něco jiného než jazyk.

Ve své praxi se snažím výuku jazykovou a literární propojovat, jak jen to jde. Máme-li psát diktát, vyhledám vhodný text v beletrii (případně ho mírně upravím tak, aby nedošlo k výraznému poškození estetické roviny) a diktát předčítám z knihy; otevírám-li nové pravopisné učivo, sáhnu po vhodném úryvku z dětské literatury (knihu pak беру do hodiny s sebou); v rámci produktivní fáze výuky pak žáci sami tvoří literární text za užití jevů probraného učiva; při sestavování testů používám literární texty, nejlépe z knih, které děti právě čtou. Někdy si vypůjčím také texty ze slohových prací samotných žáků. V některých případech jsou si učivo jazykové a literární tak blízko, že může dojít k přímému protnutí, například u slovesného vidu, jehož změna znatelně mění náš čtenářský prožitek.

Literární texty nepoužívám jako materiál do výuky jazykové vždy a za každou cenu, důležitá je účelnost, ale velmi často ano, neboť velmi často účelné jsou. Proto se domnívám, že nemusí docházet jen k občasnému spojení jazyka s literaturou, nýbrž že může probíhat jejich kontinuální spojování. Nejde přitom v žádném případě o to, abychom z literatury dělali jen materiál k výuce jazyka. Cílem je poukazovat na to, že literatura je utkána z jazyka, neboť jazyk je nástrojem našeho myšlení.

KRÁTKÝ DIKTÁT Z KNIHY MALÝ MILIARDÁŘ OD DAVIDA WALLIAMSE (6./7. TŘÍDA)

„Koberce b*l* z norkov*ch kožešin, on a táta p*l* čerstv* pomerančov* džus z drahoce(n/nn)ých středověkých pohárů a nějakou dobu měl* i komorníka který b*l zároveň orangutan.“³³

INDUKTIVNÍ VYSVĚTLENÍ DLOUHÝCH A KRÁTKÝCH TVARŮ ZÁJMENA ONA, ÚRYVEK Z KNIHY JABLEČNÝ KOLÁČ NADĚJE OD SARAH MOORE FITZGERALDOVÉ (6./7. TŘÍDA)

„Nechci tvrdit, že pro mě na světě nic jiného neexistovalo, například jsem měl Palomu. Byla vážně báječná a hodně jsme se spřátelili. Nebo jsem si to aspoň myslel. Je pravda, že někdy bylo dost těžké se v ní vyznat, a taky si musím přiznat, že občas jsem si vážně nebyl jistý, co si o ní myslet. Třeba když jsem ji ráno vyzvedl a jeli jsme na kolech spolu do školy, tak vypadala, že jí to vyhovuje a úplně normálně se se mnou bavila, ale jakmile jsme dorazili k bráně školy, najednou zmizela. A docela často jsem měl problém ji během dne najít.“³⁴

Žáci mají za úkol napsat, o kom/čem se v textu vypráví, kdo/co je tématem. Paloma. Ta je v textu funkčně nahrazována zájmenem ONA. Také zájmeno TA by však mohlo slovo PALOMA nahradit. Žáci pak mají za úkol najít v textu všechny tvary zájmena ONA, vypsát je do přípravné tabulky a k nim zapsat odpovídající tvar zájmena TA, například (v) ní – (v) té. Na základě tabulky pak žáci sami vyvodí pravidlo pro psaní krátkých a dlouhých tvarů zájmena ONA.

Paloma	
ona	ta (Paloma)
(v) ní	té
(o) ní	té
jí	tu
jí	té
jí	tu
(s) ní	tau

OPAKOVÁNÍ SLOVESNÉHO VIDU (7./8. TŘÍDA)

ZADÁNÍ: Před sebou máte čtyři varianty jednoho textu, pokaždé obsahuje jiné složení slovesných vidů. Nejprve vidy u sloves určete a poté zkuste odhadnout, která varianta pochází z originálního textu knihy. Uveďte také důvod(y) své domněnky.³⁵

1. Jednou ve čtvrtek, když končila letní vedra, chytil muminek ve velké jámě s hnědou vodou malého draka – v té napravo od tatínkova stromu s houpací sítí.
2. Jednou ve čtvrtek, když skončila letní vedra, chytil muminek ve velké jámě s hnědou vodou malého draka – v té napravo od tatínkova stromu s houpací sítí.
3. Jednou ve čtvrtek, když končila letní vedra, chytil muminek ve velké jámě s hnědou vodou malého draka – v té napravo od tatínkova stromu s houpací sítí.
4. Jednou ve čtvrtek, když skončila letní vedra, chytil muminek ve velké jámě s hnědou vodou malého draka – v té napravo od tatínkova stromu s houpací sítí.

³³ Upraveno podle: David Walliams. *Malý miliardář*, s. 24.

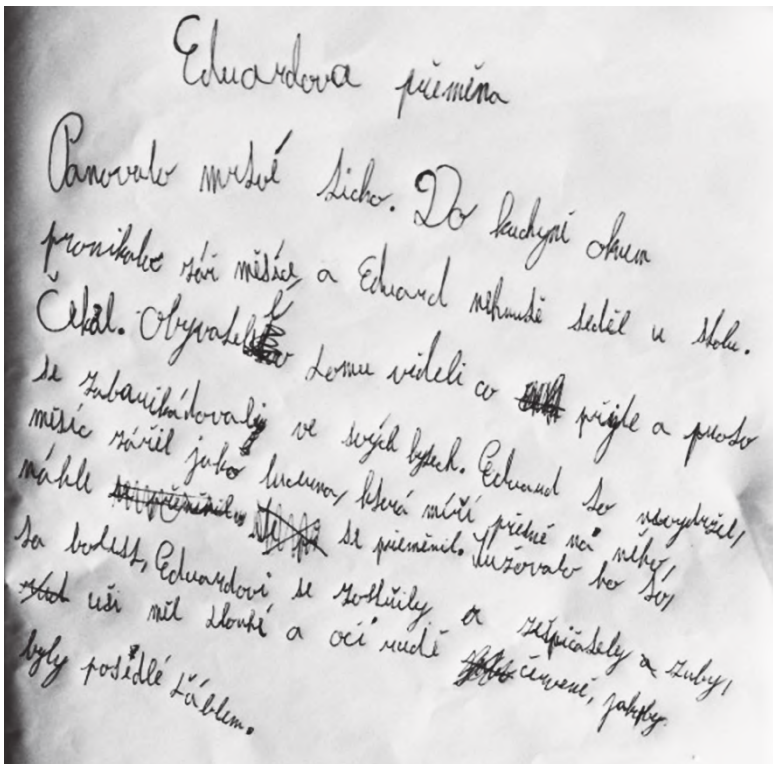
³⁴ Sarah Moore Fitzgerald. *Jablečný koláč naděje*, s. 79.

³⁵ Z originálního textu pochází věta C. Tove Jansson. *Neviditelné dítě a jiné příběhy*. Albatros, 2007, s. 53.

PRODUKTIVNÍ CVIČENÍ K UČIVU O PŘEDPONĚ S-, Z-, VZ- (6. TŘÍDA)

ZADÁNÍ: Popište přeměnu Edwarda v upíra a použijte přitom alespoň jedno slovo s každou z probíraných předpon (s-, z- a vz-). Úvodní odstavec si opište a připojte k němu odstavec nový (vlastní, vymyšlený).

Panovalo mrtvé ticho. Do kuchyně oknem pronikala zář měsíce a Edward nehnutě seděl u stolu. Čekal.

Čtenářské zrcadlo

Ať už byl loňský rok jakýkoliv, rozhodně nebyl jen jeden z mnoha. Můžeme na něj ale zavzpomínat i z jiného úhlu pohledu než toho pandemického. Popřemýšlejme – a ti důslednější z nás mohou i zalistovat svými poznámkami –, co vše jsme vloni přečetli. Je to už pár dní, co rok skončil, tak můžeme jednotlivé tituly vidět trochu z odstupu a vyhodnotit: která kniha byla pro nás ta nej? Je jasné, že i s odstupem to bude hodnocení ryze subjektivní, čtenářská situace udělá vždy své, autor, pokud ještě žije, se mohl v pandemii zdiskreditovat a nějak se nám to promíchalo se vzpomínkou na jeho knihu, tu poslední knihu máme v paměti stejně vždycky nejvíce a tamto, to jsme četli, zrovna když se ještě dalo ležet venku na dece u vody, ach, to byla krásná kniha... Následující anketa je tedy pouhým přehledem knih, které někdo z nás vloni přečetl a hodně se mu líbily. Nejde o žebříček zaručené kvality, ale o doporučení k četbě díky nadšení čtenářů. A to rozhodně není málo!

Ze všech knih, které jsem přečetl/a v roce 2020, považuji za nejlepší...

HIRO ARIKAWA: KOČKA NA CESTÁCH (KONTRAST, 2020)

V uplynulém roce mě nejvíce zaujala kniha *Kočka na cestách* od japonské autorky Hiro Arikawy. Celou knihou nás provází kocour Nana, který svým specifickým a často humorným způsobem vyjadřuje neobvyklý kočičí pohled na hluboká lidská témata.

Kniha přináší silný příběh mladého muže, který cestuje po Japonsku společně s kocourem a při setkání se svými přáteli vypráví svůj životní příběh. Jednotlivé vzpomínky jsou natolik silné, že čtenáře nutí prožívat vyprávění spolu s hlavním hrdinou i jeho kočičím společníkem.

Knihu doporučuji všem, kteří občas nechápou podivné kočičí chování a milují dojemné příběhy s nečekanými zvraty.

Andrea Bajnarová

RÁDA BYCH PŘEDSTAVILA KNIHU (NE)OBYČEJNÝ KLUK AUTORKY R. J. PALACIOVÉ (KNIŽNÍ KLUB, 2013)

Jde o příběh desetiletého chlapce Augusta, který se narodil s velkou deformací obličeje. Nejen že vypadá děsivě, špatně slyší, nemůže pořádně ani jíst. První čtyři roky školní docházky se vzdělává doma s matkou. Do 5. třídy má nastoupit do školy, to v něm samozřejmě vzbuzuje obavy. August si je vědom toho, jak vypadá, i toho, jaké pocity a reakce to vyvolává v jeho okolí.

Nastoupí August do školy, přijmou ho spolužáci, zvládne docházku on a jeho rodina? To všechno se odkrývá v textu knihy. Augie se považuje za úplně obyčejného kluka, a proto ho překvapí, že ovlivnil „nejvíc lidských srdcí“.

V knize jsem si užila nejen napínavý příběh, od něhož nebylo lehké odejít, ale zůstalo ve mně i množství myšlenek, otázek a dojmů. Jednou z nich je Augustova zásada: „Každému na světě by se mělo jednou za život dostat ovací vestoje, protože my všichni jsme vítězi.“

Jaroslava Polgárová

WWW.BEZ-BOT.CZ. IVONA BŘEZINOVÁ (CATTACAN, 2018)

Příběh začíná jako děsivé snové drama mlhavým probouzením se vážně zraněného mladičkého lyžaře Bena Brauna. Svět je pro něj najednou cizí, k realitě nelze téměř dohlédnout, ze všeho vnímá jen útržkovité náznaky. Probuzení je ale ještě horší, neboť Ben se musí vyrovnat s faktem, že přišel o obě nohy. Končí tím jeho život? Co bude dál? Kniha je určena pro teenagery. Je psána svěžím jazykem, a i když řeší velmi závažné otázky, je napsána bez zbytečných velkých slov. A hlavně vtipně, jazykově originálně. Vtáhne proto do děje velmi lehce i dospělě, neboť i jich se Benův příběh týká – je nadčasový.

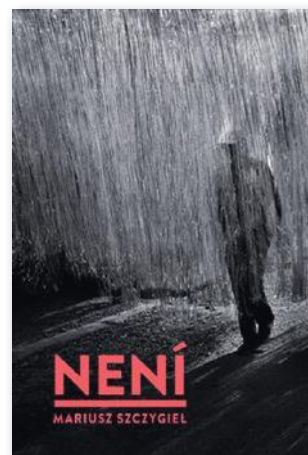
Ivana Sixtová

MARIUSZ SZCZYGIEL: NENÍ (DOKOŘÁN, 2018)

Tohle je kniha o „Vzpomínám si...“. A o tom, že vzpomínání má mezery a že vzpomínání na totéž je pokaždé jiné, ať už vzpomíná jeden člověk nebo je jich víc. A také je to kniha o „není“. Co pro nás lidi znamená „není“? Něco, co bylo a teď je to pryč. To, co jsme prožili, na co vzpomínáme. Lidi, se kterými jsme to prožili a na které vzpomínáme. A kteří už nejsou v našich životech přítomní. Nebo už ani nežijí. Všechno plyne a mění se a nám zůstávají vzpomínky, ale i ty se mění. I my se měníme. A je to tak v pořádku.

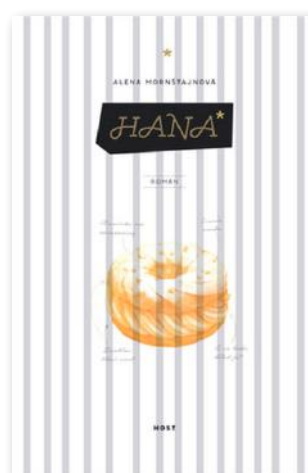
Hana Holubková

MORNŠTAJNOVÁ, ALENA: HANA (HOST, 2017)

Přesto, že ráda plavu proti proudu a ráda předkládám provokativní výzvy, můj výběr knihy, která mne letos naprosto dostala, nepřekvapí a rozhodně nebude ojedinělý. Alena Mornštajnová už přesvědčila čtenáře, že je excelentní vypravěčkou příběhů a tvůrkyní silných ženských postav. Myslím, že v Haně vygradovaly její schopnosti v celek, který bere dech.

Knihu totiž musíte přečíst jedním dechem. Chytne a nepustí – její styl udrží vaše oči a mysl na řádcích, i když na plotně rampluje poklice a polévka utíká a děti si zrovna dost hlasitě vyměňují své názory a vyměřují svůj životní prostor. S Hanou se ponoříte do příběhu, který retrospektivně vysvětluje pohnutky chování postav. Pochopíte, jak málo ovlivňujeme to, co se s našimi životy děje v současnosti. Jak strašně důležité jsou naše kořeny a jak moc nás dohání a utváří nejen naše vlastní minulost, ale i osudy našich předků.

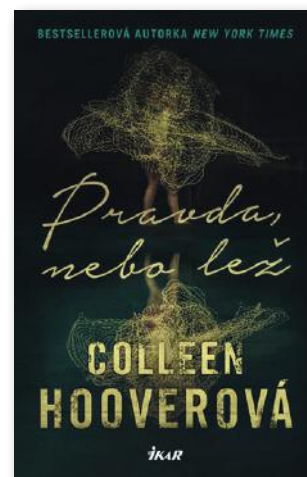

Uvědomíte si, jaké maličkosti, zlomek vteřiny, mohou změnit osud. Že i nejlépe míněná gesta a pomoc mohou ve vteřině zbourat vše, k čemu se upíráte. Aniž to tušíte, někdy vás zachrání neposlušnost a někdy váš život zničí s láskou podaný žlutkový věneček.

Štěpánka Richtrová

Není jednoduché vybrat jedinou nejlepší za rok 2020, ale nejspíš to bude ta poslední dočtená v tom roce. Jmenuje se **Pravda, nebo lež** a je od mé oblíbené spisovatelky **Colleen Hooverové** (Témbr, 2020). Nejvíc mě překvapila tím, že je od autorky, která jinak běžně píše romány young a new adult s přesahem do náročnějších témat. Tohle ale byl její první psychologický thriller a byl postavený na důvěře čtenáře v to, co čte. X-krát jste změnilí názor na to, kdo za všechno může... a pak přišel závěr a vy jste s otevřenou pusou zírali na poslední stránky... dech i slova beroucí, skvělé, čtivé.

Pavλίna Lišovská

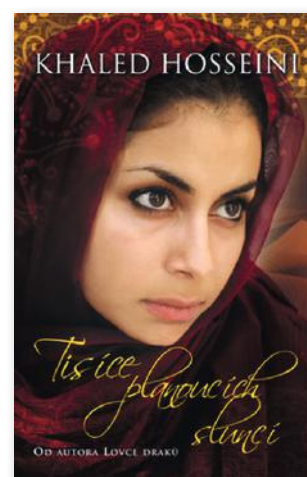
Život se v posledním roce změnil. Trávíme daleko více času doma, můžeme si více všimnout věcí, které nás bezprostředně obklopují. Proto mě zaujala kniha **Roberta Fulghuma Ohňostrojení** (Argo, 2020). V jednotlivých povídkách se autor dělí o své myšlenky, dává podněty k zamyšlení a přemýšlení. Píše o věcech, které jsou každodenní součástí našeho života. Říká, že když si všimne nějakého provázku a zatáhne, nejednou je z něj vlastně šňůra, která vede k něčemu širšímu a hlubšímu. Třeba oheň – jako metafora; je to poetický prst, který ukazuje na funkci mozku, totiž na aktivní myšlení, vášnivou energii, na lásku a nadšení a představitost. To vše je podstata bohatého života. Takový oheň je třeba udržovat, dokud budeme žít, dýchat a myslet.

Karin Kramlová

Vybrat si pouze jednu knížku za uplynulý rok, kdy jsme byli velkou spoustu měsíců zavřeni doma a já se zároveň připravovala na bakalářské státnice, je opravdu oříšek. Určitě bych se ráda zmínila o knížce *Hana*, kterou jsem minulý rok přečetla a je opravdu skvělá, ale vzhledem k tomu, že předpokládám, že už ji určitě někdo doporučil, za sebe bych chtěla zmínit titul **Tisíce planoucích sluncí – Khaled Hosseini** (Argo, 2013). Knížka pojednává o životě dívek a žen v muslimských zemích a je opravdu skvěle napsaná. Myslím si, že by mohla zaujmout nejen dospělé, ale i dětské čtenáře (např. z 9. ročníků).

Michaela Adámková

KARIN LEDNICKÁ: ŠIKMÝ KOSTEL (BÍLÁ VRÁNA, 2020)

Je celkem pravděpodobné, že i někdo jiný z novoškolského čtenářského programu přijde s touto knihou. Jde o novinku, která si rychle získala zájem recenzentů. A možná bude aspirovat i na nějakou literární cenu, uvidíme... Mám v oblíbě knihy, jejichž děj se pojí s konkrétní geografickou oblastí – je-li to po České republice, pak se tam snažím vyrazit na pěší nebo cyklo putování. U tohoto románu silná vazba na region platí dvojnásob.

Naštěstí jsem nemusela čekat tu „frontu“ v pražské městské knihovně, protože jsem se potkala s mámou zrovna v den, kdy si knížku koupila, a ta tedy putovala hned ke mně na komodu vedle postele, kde byla trochu v karanténě – před ní bylo třeba zvládnout některé dříve vypůjčené knihy.

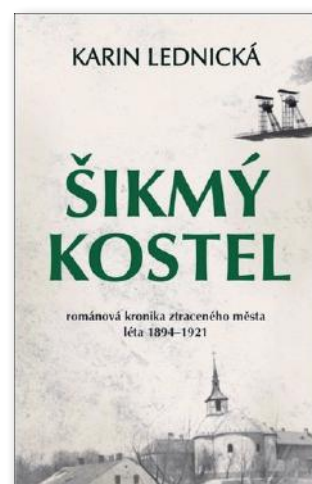
Přesunula mě do poloviny devadesátých let 19. století, kdy v karvinském dole patřícím (tak jako leccos v tomto kraji) baronu Larischovi dochází k jednomu z nejtragičtějších důlních neštěstí na našem území. Nehoda je společným jmenovatelem osudů hrdinů románu sahajícímu až do dvacátých let století dvacátého. Čtení to není optimistické, spíše naopak. Moc dobře jsem si uvědomila, že vznik Československa vypadal v Praze jinak než na východě nového státu. Životní příběhy postav jsem hltala jedním dechem. Některé se mnou prožil manžel ještě před tím, než se do knížky sám pustil. Společně potvrzujeme slova recenzentů, že autorka odvedla velmi pečlivou badatelskou práci – tři roky v archivech jsou znát. Už se těším na další pokračování, které vyšlo v lednu. Osudy Karvinska a Těšínska prožijeme až do roku 1945. Kam dosáhne třetí díl trilogie, to mi zatím zůstává skryto.

Eva Bělinová

SOFI OKSANEN: OČISTA (ODEON, 2019)

Knihy Očista zpracovává téma totality a nesvobody v Estonsku. Otevřeně a mnohdy naturalisticky. Pohltí vás přesto, že je plná krutosti, je opravdu intenzivním čtenářským zážitkem. Oksanen paralelně líčí osudy dvou žen. Samotářská Aliide u sebe s nezastíranou nevolí a nedůvěrou ukryje mladou Zaru, která se před někým skrývá. Toto zdánlivě náhodné setkání odstartuje retrospektivu klíčových okamžiků jejich životů před, během a po druhé světové válce a krátce po pádu komunistického režimu. Postupně získáváme potřebné dílky do mozaiky. Přesto, že je čtenář ve výhodné pozici – je ale neustále o krok napřed před postavami, protože ony svoje myšlenkové pochody, vzpomínky ani skutečné pohnutky a zájmy nikdy nahlas nevyjeví – Oksanen ho neustále udržuje v napětí, protože do posledních chvil není vysloveno vše. Anotace uvádí, že je to kniha o strachu, zradě, hanbě, vině a potřebě se očistit. Nejen to obě ženy spojuje.

Petra Kobelová

JAN JÍCHA: ŘEDITEL A HYDRA (HOST, 2018)

Už jste někdy slyšeli o řediteli školy a spisovateli v jedné osobě? Pokud ne, zadejte si do *Googlu* dvě slova: *Jan Jícha*. Jeho román *Ředitel a hydra* vás zavede do kouzelnické školy v Bedářech, jež se připravuje na návštěvu školní inspekce. Kniha vtipným způsobem popisuje situaci v současném českém školství. *Ředitel a hydra* má potenciál oslovit naprosto každého, kdo se ve svém životě alespoň jednou ve škole vyskytl, ať už v pozici zaměstnance, nebo jen v rámci povinné devítileté docházky.

Jakub Salcman

SHAUN TAN: PŘÍBĚHY Z VNITŘNÍHO MĚSTA (KNIHA ZLÍN, 2019)

S tvorbou Shauna Tana jsem se setkala v *Příbězích z konce předměstí*, proto jsem se těšila na jeho nové příběhy, *Příběhy z vnitřního města*, o nás a zvířatech a světě kolem nás, i o nás samotných.

Mám ráda již od dětství knihy, v nichž se spojuje slovo a obraz, ať už se jedná o poezii či prózu. Kniha mě upoutala už svou obálkou – a do čtení příběhů o zvířatech, lidech a soužití mezi námi jsem se ponořila s radostí z každého slova a z každé ilustrace. Možná mi právě nahlédnutí a náznaky přinášely další otázky, které se soužitím a vztahem nás lidí se světem souvisely. Realita všedního dne smíchaná s nevšedními obrazy a obrazovými příběhy, vyřčené a nevyřčené otázky v každé kapitole příběhů – to je zřejmě četba pro starší a vyspělejší čtenáře, ale myslím, že s některými texty si v čtenářské dílně poradí zkušený průvodce čtenářstvím a přiblíží dětem svět, ve kterém žijeme.

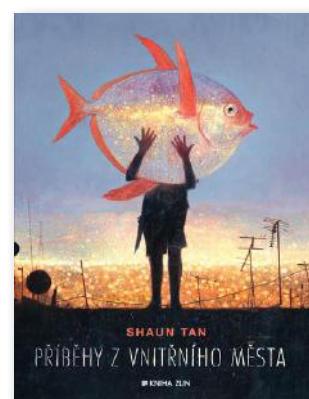
Nesmím zapomenout na skvělý překlad Ester Žantovské, její čeština je prostě dokonalá.

Ukázka:

„Vyprávíme si pořád dokola ten samý příběh, jen tu a tam změníme nějaký detail.“

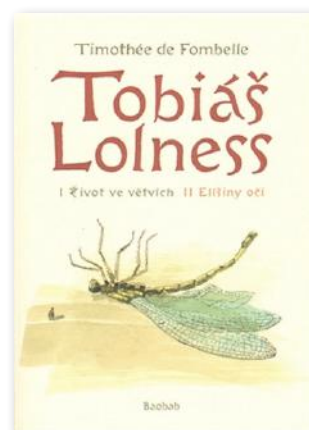
„No ano, to je ta píseň! Vyšplháme na hřeben a už ji vidíme, ledovcovou řeku, v níž pomalu proudí světlo od východu k západu, a my běžíme, pádíme, letíme přes rozeklané kameny se k tomu sboru přidat, bosé nohy lehké jako vzduch.“

Miloslava Baldová

Ačkoli byla kniha **Tobiáš Lolness** francouzského spisovatele **Timothéa de Fombelle** (Baobab, 2009) jednou z prvních, které jsem během roku 2020 četla, jen málokterá následující ji překonala. Při pohledu na obsáhlé souborné vydání mě zpočátku jímaly pochybnosti, zda na ni mám vůbec čas. Ale už s prvními stránkami čtivého podobenství jsem pochopila svůj omyl. Kapitoly ubíhaly mrknutím oka a přinášely napětí, radost, strach, obdiv, bezpráví, krásu, lítost, přátelství i poznání. Poznání, že nakonec je úplně nepodstatné, zda je kniha tlustá či tenká, pro děti nebo pro dospělé. Tak silný příběh o světě a životě vůbec je totiž úplně pro každého.

Tereza Pavlasová

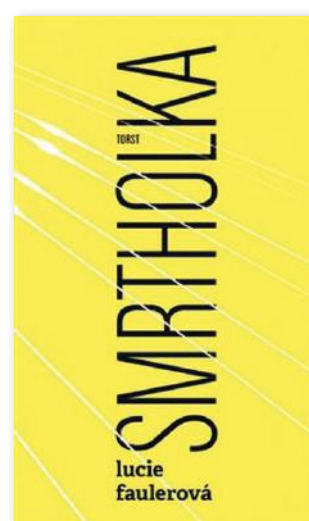
Za sebe bych ráda doporučila knihu **Jasmine Wargaové Jiné jméno pro domov** (Argo, 2020). Krásnou formou volného verše velice citlivě přiblížené aktuální téma migrace z islámských zemí. Vypravěčkou je dívka mladšího školního věku, která s těhotnou maminkou utíká ze země v občanské válce k matčině bratrovi, lékaři v Americe. V domovině zůstává spíše konzervativní otec, majitel obchodu, a starší bratr, který je na straně povstalců, volajících po změně. Bez vypjatých emocí, a přesto velmi autenticky, nahlížíme odlišnou kulturu, potíže s jazykem, s předsudky, ale i vzájemnou soudržnost, opravdovost a pomoc. Inspirativní je sebedůvěra a hrdost děvčete, její vnitřní síla, která jí pomůže prosadit se i v odlišném prostředí. Kniha citlivá, krásná formou i obsahem, vhodná napříč generacemi.

Lenka Konopková

Aspoň co se čtených knih týká, to byl dobrý rok. Těžko vybírat. Je tu ovšem jedna, která možná nebyla úplně tou nej, ale dodnes mi zůstává v hlavě. Českou autorku **Lucii Faulerovou** jsem si oblíbila hned její prvotinou, tedy jsem s nadšením (i obavami, zda sobě nastavenou laťku alespoň dosáhne) sáhla po její novince **Smrtholka** (Torst, 2020). Příběh to byl smutný – jak je u autorky zvykem – ale vyprávěn s humorným nadhledem, a hlavně mistrnou formou. Vypravěčka jede nočním vlakem a prostor v kupé i za oknem se prolíná s prostorem jejích vzpomínek. Z nich si skládáte příběh, k jehož úplnému pochopení dostanete klíč až na konci. Laťka překonána!

Tereza Nakládalová

JAKUBA KATALPA: DOUPĚ (HOST, 2017)

Knihu mi půjčila sestra. Chvilí ležela na mém stolku. Odrazovalo mne jméno autora-autorky. Celá kniha je o osamělosti – hlavní hrdinky Květy po smrti manžela, ale i za jeho života, v manželství plném manželových nevěř, pana Ptáčka v bezdětném manželství s Marií, vietnamské babičky v Čechách, umírající ženy na rakovinu v USA, jejího muže, který utíká před její nemocí. Další znepokojující téma je uvěznění pana Ptáčka, kdy oběť nejprve vzdoruje, bojuje, chce uniknout. Závislý, odkázaný na péči Květy, bez kontaktu se světem se pan Ptáček mění. Postupně se mu doupě v suterénu stává „lůnem“ a místem blaženosti. Kniha byla znepokojivá a zajímavá, mám v úmyslu si od autorky přečíst další titul – Němci.

Nada Dvořáková

JAROSLAV RUDIŠ: KONEC PUNKU V HELSINKÁCH (LABYRINT, 2010)

Kdybych byl příznivcem povinné literatury, dal bych do ní středoškolákům „Konec punku v Helsinkách“. Příběh dospívajících pankáčů z osmdesátých let z Jeseníku se tady prolíná s porevolučním životem post-pankáčů středního věku ve východním Německu a oba ty příběhy jsou skvělé, obsahem i jazykem. Ke knížce jsem se dostal až deset let po jejím vydání, ale atmosféra punkového „no future“ mi do roku 2020 dost sedla. Takže danke, pane Rudiši.

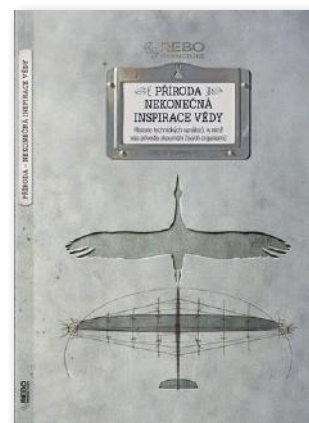
Zbyněk Němec

FOURNIER M.: PŘÍRODA, NEKONEČNÁ INSPIRACE VĚDY. (REBO, 2013)

Při zběžném listování touto knihou mě upoutaly stránky s obrázky, fotografiemi, perokresbami, náčrtky a popisy z deníku terénního zoologa. Poutavých stránek je v knize 150. Kniha srozumitelně vypráví o tom, jak příroda (živočichové a rostliny) inspiruje vědce, konstruktéry, architekty a vede je k úžasným vynálezům (např. díky cvrčkům byl sestaven 1. budík, díky rostlině lopuchu suchý zip, stromy inspirují architekty, podle pavučiny se vědci pokoušejí vyrobit umělé vlákno stejným způsobem jako pavouci). K začtení se do knihy lákají názvy textů, dozvíme se o vědním oboru, který se nazývá bionika.

Alena Boudová

BARBORA VAJSEJTOVÁ: MAMI, PŘIDEJ! (MOTTO, 2019)

Nevím, jak vy, ale pro mě je čtenářský zážitek vždycky závislý na mém aktuálním rozpoložení a hlavně na mém očekávání. Od knihy, kterou vám chci doporučit, jsem vůbec žádná očekávání neměla. Vlastně jsem si ji půjčila v regálu se zrovna vrácenými knihami, protože se mi líbily růžové tenisky na obale... přiznám se, že někdy to tak dělám.... já vím, nejde zrovna o zodpovědný přístup k výběru knih... Kniha mě ale mile překvapila a utkvěla mi v paměti. Ne kvůli duchaplnému příběhu, ani kvůli hlubokým myšlenkám... bylo to jen proto, že jsem se u čtení po velmi dlouhé době nahlas a dlouho smála. Takže pokud nemáte žádná očekávání a chcete se pobavit, jděte do toho!

Lenka Friedbergerová

Děkujeme za čtení našeho časopisu.
Další číslo vyjde před koncem školního roku.
Nevyžádané příspěvky jsou vítány, s vyžádanými se počítá.